

ч. 4 (200) 2020

ПЛАСТОВИЙ ШЛЯХ

ЖУРНАЛ
ПЛАСТОВОЇ ДУМКИ
ТА ІНФОРМАЦІЇ

— ” —

ЧАСОПИС НЕ ПОВИНЕН ПОУЧУВАТИ, ТІЛЬКИ ПОДАВАТИ ДОСВІД, А РІЧ ЧИТАЧІВ, КОЛИ ВОНИ ХОТЯТЬ БУТИ ПЛАСТОВИМИ ВИХОВНИКАМИ, НА ЦІМ ДОСВІДІ ВЧИТИСЯ САМИМ. МАЙБУТНІСТЬ ПЛАСТУ НЕ В ПЛАСТОВІЙ МОЛОДІ, ТІЛЬКИ В ПЛАСТУНАХ ВИХОВНИКАХ-САМОУКАХ. «ПЛАСТОВИЙ ШЛЯХ» ПОВИНЕН СТАТИ ОРГАНОМ ЇХ ВЗАЄМНОЇ САМОПОМОЧІ.

ОЛЕКСАНДЕР ТИСОВСЬКИЙ

Кудюю йти? Гутірка на тему органу пластового проводу.

Пластовий шлях, ч. 1, 1930

ПЛАСТОВИЙ ШЛЯХ

PLASTOVY SHLIAKH

Реєстраційне свідоцтво КВ №2821 від 12 грудня 1996 року.
Видається щоквартально
© Видає Головна Пластова Булава. Відповідальний за випуск —
пл. сен. Юрій ЛЕСЬКІВ

4 (200) 2020

пл. сен. Юрій ЛЕСЬКІВ
ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

РЕДАКЦІЯ:

пл. сен. Любомир ОНИШКЕВИЧ
пл. сен. Лариса ОНИШКЕВИЧ
СПІВРЕДАКТОРИ

ст. пл. Тетяна ЛУЩЕНКО
АДМІНІСТРАТОР В УКРАЇНІ

пл. сен. Ольга СВДІЗІНСЬКА
МОВНИЙ РЕДАКТОР

к. і. н. Андрій СОВА
пл. прият. Лідія ЧИР
ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЇ

пл. сен. Мирон БАБ'ЮК
АДМІНІСТРАТОР

ст. пл. вірл. Марічка ПАВЛИШАК-ЗАДОРЖНА
МИСТЕЦЬКЕ ОФОРМЛЕННЯ

АДРЕСИ АДМІНІСТРАЦІЇ

В УКРАЇНІ:

Пластовий шлях, Тетяна Луценко
а/с 104, м. Київ, 04111, Україна
luchtchenko@gmail.com

В ДІЯСПОРІ:

Plastovy shliakh, Myron Babiuk
737 Ulana Lane, Webster, NY 14580-9164, USA
585-872-4263, printmyron@gmail.com

АДРЕСИ ДЛЯ ЛИСТІВ

В УКРАЇНІ:

Пластовий шлях, Юрій Леськів
вул. Зелена, 4, м. Самбір
Львівської обл., 81400, Україна
тел. 067-921-7012
plast.shliakh@gmail.com

В ДІЯСПОРІ:

Plastovy shliakh, L. Onyshkevych
5842 Wyndham Circle N., #105 Columbia, MD 2144
tel. 410-740-1323
onyshlub@gmail.com

Статті, підписані прізвищем, псевдонімом, ініціалами автора, відбивають погляди автора, які не завжди збігаються з думками редакції чи пластового проводу і не кінечно є офіційною позицією організації Пласт.

Редакція застерігає за собою право виправляти мову, стиль, а часом скорочувати надіслані статті та відсилати авторам до зміни ті листи, які, на думку редакції, могли б бути для когось образливими.

Використання матеріалів, в тому числі й ілюстрацій, є дозволене за умови посилаання на журнал «Пластовий шлях».

Просимо читачів вчасно повідомляти про зміни адреси у відповідні адміністрації. Журнали, які повернулися не з вини адміністрації, висилатимемо вдруге на нову адресу тільки за додаткову платню.

© ПЛАСТОВИЙ ШЛЯХ №4 (200) 2020

З усіма питаннями щодо поширення журналу звертатися в редакцію.

Електронна пошта: plast.shliakh@gmail.com

На першій сторінці обкладинки:

Різдвяна свічка станиці Київ. Новачки рою «Ластівки» Оля Юзич і Яся Плахотнік. Колонна зала Київської міської державної адміністрації, 18 січня 2020 р. / Фото Андрія Скробача

ЗМІСТ

ВІД РЕДАКЦІЇ

- 5 **Юрій Леськів**
Нові часи — нові завдання

ОФІЦІЙНЕ

- 6 **Любомир Романків, Станіслав Андрійчук, Юрій Юзич, Мирон Спольський**
Привіти з нагоди 90-ліття журналу

З ПЛАСТОВОГО ЖИТТЯ

- 8 **Ольга Кальбус**
«Вірус» позитиву пташат
- 14 **Адрія Прухницька, Іванка Сохоцька**
«Княгині» та їхні опори
- 18 **Андрея Пенцак**
«Пласт тебе кличе...»
- 19 **Станіслав Андрійчук**
Скільки Пластові коштує виховник?

ПЛАСТОВІ ЮВІЛЕЇ

- 20 Шум води і запах сосен — це наш «Новий Сокіл»
- 23 **Любомир Онишкевич**
До 90-ліття нашого журналу
- 26 **Ольга Кальбус**
Плисти, а не жити — ось, що важливо

ОГЛЯДИ І ПОГЛЯДИ

- 29 **Олесь Юрченко**
«Пластунам, що не зламали своїх присяг»

БУТИ ВІРНИМ УКРАЇНІ

- 30 **Редакція**
Є цифри, які нелегко лягають на папір...

НАШІ ІНТЕРВ'Ю

- 32 **Юрій Леськів**
Сергій Юзик, СМ: «Цінності, які несе журнал...»

ПЛАСТОВА КОЛЕКЦІЯ

- 38 **Андрій Ребрик**
Ювілейні випуски з нагоди 130-ліття Сірого Лева

ПЛАСТОВІ ПОСТАТІ

- 40 **Лариса Онишкевич**
Марта Тарнавська (у її творче 90-ліття)

ПЛАСТОВА ІСТОРІЯ

- 44 **Андрій Сова**
Петро Франко на вістрі національно-визвольної боротьби
- 46 **Андрій Ребрик**
Історія одного машинопису: Спогади УСУСУСА
- 49 **Ольга Свідзинська**
«Пластовий шлях» 90 років тому: з чого все починалося
- 52 **Ольга Свідзинська**
З минулого однієї пластової пісні

НАШІ ДОРОГОВКАЗИ

- 54 **Олександр Тисовський**
Підвалини Пласту

ПЛАСТОВИЙ ШЛЯХ

ЧАСОПИС ПРОВОДУ УКРАЇНСЬКОГО ПЛАСТОВОГО УЛАДУ,
ПРИСВЯЧЕНИЙ СПРАВАМ ПОЗАШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ.

РІК I. ЧИСЛО I.

ЛЬВІВ

ЛЮТЕНЬ 1930

Читачу!

Перед Тобою перше число нового пластового журналу — Пластового Шляху.

Зродилось воно з пекучої потреби провідницького слова, що здавна дається відчувати в розбудові нашого Уладу. Досі намагались ми заготовити її інструкторським листком: «Пластовий Провід» та іншими провідницькими виданнями. Одначе мимо усіх зусиль не встигли вони створити противваги, й довелось доповнювати її чужою пресою. Великої користі з цього не було й не могло бути — бо ж вона зросла на чужому ґрунті й була висловом чужих обставин і змагань. Подавала тільки загальні напрямні, які пл. провідник часами зовсім неправильно переціплював на рідну почву. Зарадити цьому недомаганню нашого Уладу й вказати позначений українським духом і культурою пластовий шлях — ось перше завдання нашого журналу.

Всесвітній скавтінг пройшов уже довгий шлях еволюції — по словам Бі-Пі — має вже двацятьодин літ. Наочно переконається про це кожний, порівнюючи перші скавтові прогульки з останнім Джемборі, прочитуючи перші примітивні статті про скавтінг і модерні провідницькі підручники. Український Пластовий Улад, хоч молодший віком, іде в своїй розбудові рівним з ним кроком. Одначе кожний, приглядаючись уважніше, помітить дивну однобічність — великий розвій пл. практики при рівночасній черепашиності пл. теорії Явище це викликає у першу чергу брак провідницького журналу. І коли химерній судьбі захотілось би сьогодні прорвати нитку життя нашого Уладу, а опісля знову її прясти — мусіла би нав'язати до теперішнього стану пл. теорії. Звідсіля і друге завдання нашого журналу — зафіксувати кожний етап розвитку нашого Уладу та стати збірником придбаного пл. досвіду.

Стільки про — так сказати б — внутрішню сторінку нашої програми.

Біля неї рівноважно станула друга — зовнішня. По своїй суті є вона продовженням усіх пластових сторінок, якими в ряди-годи звертався Український Пластовий Улад до українського громадянства. Були вони реакцією на його байдужну, часами неприхильну поставу до пл. справи. У висліді зродили вони серед широких кругів своєрідний сантимент-симпатію. Одначе він — побудований на поверховнім пізнанню нашого життя — нетрівкий і при першому подуві неприхильного вітру легко розвіється. Перетворити його в непохитну любов до пластової організації, що прийшла би з поміччю в час бурі й негод, що змінила би пасивного симпатика у співробітника — ось головне завдання другої сторінки нашої програми.

Як сам зауважуєш, шан. Читачу, змагання наше не нове. Воно — стихійний вплив внутрішньої сили й розбудови нашого Уладу — виступає тим разом у більше суцільній формі.

До Тебе, шан. Читачу, від нас одне прохання — не відмовляй помочі в службі великій Ідеї.

Редакція

Пластовий шлях. — ч. 1. — 1930. — с. 1—2.

пл. сен. Юрій Леськів, СМ
ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

НОВІ ЧАСИ — НОВІ ЗАВДАННЯ

Скавтомстер Петро Маркіян Ісаїв у першому числі «Пластового шляху» (1930 рік) сконцентрував увагу на значній, на його погляд, тодішній особливості — «народ не вмє сам собою правити». І тут саме «Пласт безумовно в великій мірі причинюється до розвою нації, бо робить її здібною до самоуправи й володіння», — написав автор. Отже, таким було одне з важливих завдань, яке у той міжвоєнний період визначала перед собою наша організація.

А що далі, у повоєнний час, коли «Пластовий шлях» після двадцятирічної перерви та воєнного лихоліття знову відновив вихід у світ? У листопаді 1951 року з Мюнхена журнал, зокрема, повідомляв про окреслені нові завдання та цілі: «Пласт зродився для того, щоб виплекати новий тип громадянина, нову українську людину. І він мусить змагатися за те, щоб цей тип у житті спільноти дійсно зреалізувати. Інакше виховання в Пласті тратить всякий глузд». У згаданому числі 6 за 1951 рік в редакційній статті йшлося також про збереження сеньйорського руху. З гаслом «Не кажи, яким треба бути, а будь таким!» редакція радила: «...ми мусимо зробити все можливе, щоб допомогти нам усім і кожному зокрема бути справжнім пластуном у житті!». Вчасна і доречна порада в час мандрівки Пласту в далекі краї діяспори.

Зродилася думка зробити журнал справжнім органом пластової думки, а ще — аби видання проклало стежину у найвіддаленіші краї: «Тому не звужувати нам кругозору "Пластового Шляху"., а — навпаки — поширити його якомога найдалше. Ніяка життєва проблема, що збуджує розум чи сумління спільноти, не буде нам чужою, далекою. Ми хочемо змагатися за думку, пластову думку пластунів-самоуків, що для них — за словами Дрота — "Пластовий Шлях" повинен стати органом їх взаємної самопомочи».

Сьогодні, по тридцяти роках повернення Пласту з далекої мандрівки на рідні терени, гортаємо сторінки нашого видання, перечитуємо думки з далеких десятиліть і розмірковуємо над новими завданнями у часи теперішні. А їх — отих напрямних — вдосталь.

Про декілька з них. Багатьох з нас не полишає запитання: чому ми пройшли такий складний історичний шлях, втримали ідейні засади, повернулися на рідні терени, поширилися всією Україною, чисельно значно зросли, здобули підтримку громади і влади різних рівнів, завжди ототожнювали себе зі світовим скавтігом, а на міжнародному рівні — у СОСР — Україну репрезентує парасолькове об'єднання (нова структура, утворена з конкретних організацій, Пласту в тому числі, але з індивідуальним членством). НОСУ — це за низкою ознак не організація загальнодержавного рівня (і за чисельністю, і за географією поширення, і за результатами діяльності), а більше штучне утворення.

Це знайдене кимось рішення, аби лише не Пласт, аби тільки не класична скавтська пластова організація репрезентувала цей рух на міжнародному рівні.

Цьому таки слід покласти край. Що значить: рішення у СОСР остаточні і дуже важко змінюються? В житті міняється все — і рішення, і проводи, і обставини, але для цього треба докласти зусилля, не опускаючи рук. А «Пластовий шлях» зі своїх сторінок теж готовий долучитися до виправлення несправедливості.

Інше завдання теж стосується теренів поза межами України. Пластуни по різних країнах очікують на продовження дискусії на тему «Вірність Україні та країні, в якій народилися та є громадянами». Адже одне і друге — в пластовому обов'язку. А ще мусимо замислитися над питаннями асиміляції (подекуди пластові родини є у четвертому, п'ятому, шостому поколіннях; на таборах чи пластових заняттях багато чути англійської, еспанської, німецької мов). Такі реалії, і від них нікуди не подінемося. Як правильно і найкраще діяти в таких умовах, щоб отримати бажаний виховний результат?

Щоразу більше поширення Пласту в нових краях, особливо Європи. Як найефективніше скорординувати діяльність, як запровадити якісну виховну роботу, аби допомогти українським громадам за кордоном втримувати ідентичність і бути прикладними, як це є у США, Канаді, Австралії, Аргентині?

А що в Україні? Тут ми зобов'язані більш стрімко поширюватися всією країною, рости чисельно, демонструвати значні виховні результати, безперервно осучаснююватися. Інакше не виправдаємо своє призначення для незалежної країни, не виконаємо соціальне замовлення, не відповімо на нагальний запит суспільства настільки, наскільки можемо.

Поза Пластом, попри особистісний ріст кожного, пластунів в Україні щоразу більше має бути видно та чути повсюди: у професійному, громадському, культурному, духовному, політичному житті. Тоді дишатимемо на повні груди і відчуватимемо вдячність за так очікувані позитивні висліди.

Пам'ятаючи про важливу історичну місію Пласту, а також про славну творчу минувшину «Пластового шляху», редакція повна сил та енергії, щоби допомогти сповнити найважливіші завдання, що визначає нам життя. Маємо для цього сучасне друковане міжкрайове видання, яке також не стоятиме на місці, а зазнаватиме змін і трансформацій.

Спільними зусиллями редакції і вас, шановні дописувачі та читачі, зможемо зробити реальними всі наші задуми, все те, про що мріяли різні покоління пластунів на Батьківщині та за її межами.

Нехай Господь допомагає нам у цьому!
Сильно! Красно! Обережно! Бистро!

НЕ ЗУПИНЯТИСЯ НА ДОСЯГНУТОМУ!

Вітаю всіх пластунів і пластунок по світі з нагоди 90-ліття «Пластового шляху» та виходу у світ 200-го числа журналу!

Теми, що їх заторкували автори протягом багатьох десятиліть, віддзеркалювали історію нашої організації і пластового життя в різних краях, на різних континентах — там, де жила Пластова Ідея, коли це було неможливим на рідних теренах.

Пластова організація протягом своєї історії провадила діяльність не лиш в Україні, а й в країнах Європи, в Америці та Канаді, в Австралії та Аргентині, і «Пластовий шлях» завжди був та залишається важливим засобом комунікації, висловлювання думок нашого членства. Тому на правду складно уявити Пласт, який би не мав цього журналу.

Темпи, якими розвивається світ, надзвичайно стрімкі. Складно передбачити, яким буде Пласт навіть за декілька років. За таких умов ми маємо використати всі можливості, зокрема й різні способи комунікації, щоб Пласт розрісся по цілому світі як сучасна, активна і чисельна організація. Це є новим завданням і викликом для «Пластового шляху».

90 років журналу — слава дата для редакції і для великого кола читачів. Бажаю редакції не зупинятися на досягнутому і надалі провадити дискусії та ширити пластові ідеї. Тоді коло шанувальників друкованого пластового слова, яких об'єднує «Пластовий шлях», щоразу ставатиме ширшим.

СКОБ!

*пл. сен. Любомир Романків, СМ,
Начальний Пластун (емерит)*

ЗАЛИШАЙТЕСЯ ТІЄЮ НЕЗМІННОЮ ТРАДИЦІЄЮ!

«Пластовий шлях» задумувався як офіційний пластовий часопис для формування пластового світогляду. Це робилось свідомо, щоб не переобтяжувати інформаційні пластові видання важкими аналітичними статтями. Десятки років журнал виконував свою місію — вироблення пластової ідеології.

Проїшли роки, виросло багато поколінь пластунів і пластунок. Сучасні засоби кардинально змінили комунікацію в суспільстві. Роль інформаційних видань перебрали на себе інтернет-сторінки та соціальні мережі. Багато авторитетних видань, які регулярно виходили в світ у друкованій формі, перейшли в онлайн формат. Перестали друкуватись, але продовжують свою місію.

Традиції завжди цінувались у Пласті. Певною мірою Пласт тримається на традиціях: цінності та ідеї минулого від покоління до покоління перетікають у сьогодення. «Пластовий шлях» — одна з цих чудових традицій, яка тримає цей зв'язок. Багато хороших пластових видань перестали виходити. Але залишається єдиний міжкrajовий пластовий друкований часопис, який продовжує традицію, започатковану ще першим поколінням вихованців Пласту.

Це журнал пластової думки та історій про самих пластунів.

Також «Пластовий шлях» — це своєрідний місток між українцями в діаспорі та Україні. Читати одне видання в Європі, Америці, Україні чи Австралії — це суттєвий доказ близькості українців та пластунів, незалежно від місця життя.

Вітаємо видання та редакцію з річницею. Бажаємо лишатися тією незмінною традицією і далі об'єднувати пластунів.

СКОБ!

*ст. пл. скоб Станіслав Андрійчук, ЦМ,
голова КПП України*

*пл. сен. Юрій Юзич, ОЗО,
голова КПП України*

конференція українських пластових організацій

Австралія – Аргентина – Великобританія – ЗСА – Канада – Німеччина – Польща – Україна

ВІТАЄМО ЗАСНОВНИКІВ, РЕДАКТОРІВ ТА АВТОРІВ!

Заснований у 1930 році, «Пластовий шлях» був одним з важливих маяків, який працював над встановленням ролі Пласту в українському суспільстві як в Україні, так і згодом в діаспорі. Його первинна функція — бути центром ідеологічних дискусій про роль Пласту в Україні — перетворилася з переїздом до Західної Європи, а потім до Нью-Йорка після Другої світової війни в дискусії про роль Пласту та його членів у розвитку українського суспільства в його новому оточенні. Дискусії точилися й навколо програм, які пропонує Пласт. Вони були жвакими, провокуючими, а часом і бурхливими, але ніколи нудними. І як один з наріжних каменів Пласту журнал допоміг виховати покоління провідників української громади та провідників у діловому, академічному, політичному житті країв, у яких українець оселився після війни. «Пластовий шлях» служив форумом для мобілізації членів Пласту на ті чини, що були нагальними для всієї спільноти: чи то збереження своєї спадщини й традицій, чи то просування проблем України у вільному світі.

З поверненням Пласту до свого материка наприкінці 1980-х років «Пластовий шлях» продовжував виконувати функцію провідного світла в зміцненні, оновленні та зростанні Пласту в Україні, а також висвітлював важливу роль нашої організації в країнах діаспори.

Оскільки Пласт продовжує зростати якісно та чисельно в Україні і за її межами, у третьому десятилітті XXI століття «Пластовий шлях» і надалі буде важливим чинником у розвитку ролей, які Пласт виконує в цих країнах.

Без сумніву, журнал змінюватиметься і вдосконалюватиметься, щоб задовольнити нові вимоги своєї аудиторії, особливо пластового членства.

Від імени членів Пласту та Конференції Українських Пластових Організацій ми вітаємо засновників, редакторів та авторів «Пластового шляху» — цього невід'ємного провідника нашої організації в царині друкованого слова.

*пл. сен. Мирон Спольський, ВБ,
Голова Головної Пластової Булави*

На 14—15 березня було заплановано крайову зустріч Кадри впорядниць та впорядників Уладу Пластових Пташат під назвою «REFRESH». Це була би перша настільки численна зустріч за всі роки існування пташацтва і перший етап Програми розвитку УПП в Україні. Та саме тоді в державі оголосили карантин. Кілька днів інтенсивного пошуку альтернативних шляхів реалізації проекту. Нам потрібен був час, аби змиритися з думкою, що ми не зустрінемося зараз... і навіть найближчим часом.

«ВІРУС» ПОЗИТИВУ ПТАШАТ

пл. сен. ОЛЬГА КАЛЬБУС

Та робота із пластовими пташатами навчила нас бути творчими і завше мати план «Б». Тож 15 березня розпочався «Вірус позитиву Пташат». Ця онлайн-гра тривала трохи більше місяця. Її місія — дати час впорядникам оговтатися і звикнути до нових технологій у проведенні сходин. Пташатам слід було стати ще більш медійними і винахідливими.

Щовечора о 20:30 пташата отримували завдання. Але воно не було строгим, бо його загадували інші пташатка. Ми вирішили повторити українську абетку у цікавий практичний спосіб. Отож почали з літери «А». Пташатко, яке оголошувало літеру, пропонувало ще й додаткове завдання: відгадати пісеньку, яку дитина виконувала на німо, чи загадку. Відповіді потрібно було швидко зняти на відео і надіслати у заздалегідь створену для проєкту групу. Ті, що відгадали першими і виявляли активність, ставали наступними ведучими й оголошували іншу літеру наступного вечора.

Отож, 20:30: сьогодні літера «А», загадку відгадано, що робити далі? Далі тим, чиє ім'я чи тимчасове псевдо розпочинається на «А», потрібно поділитися з іншими пташатками чимось, чим сьогодні подобається займатися. Для прикладу, пташатко Андрій пік із мамою млинці, вони разом записали відео про те, як зробити кольорові млинці, і надіслали іншим пташаткам. А пташатко Ангелінка з братом зробила пластилін і також зняла відео про це. Таким чином пташачі впорядники і батьки мали нескінченне джерело ідей, чим зайнятися із дітям наступного дня чи через тиждень. Важливо було, аби родини розуміли, що участь у грі добровільна. Ви можете сьогодні пропустити виконання завдання, але надолужити це в інший день. Це не змагання, а весела, цікава, пізнавальна гра.

Щобільше, ця акція стала першою, яка так інтенсивно перезнайомила пташат з різних осередків. Згодом до нас долучилися пташата не лише з України. Родини з Лондона, Любліна, Берліна також приєдналися до «Вірусу».

Якби ви хотіли спробувати побавитися у «Вірус», то розповім деякі технічні деталі. Літеру ми дублювали у закріпленому повідомленні на сторінці гри. Також вказували «термін дії». Для прикладу, #вірус-ПозитивуПташата — 2 квітня, де 2 квітня — це день виконання і викладення відео. До вечора наступного дня пташатка, чиє ім'я починається на літеру «А», створювали цікаві для них речі, а на вечір викладали відео (не довше за 1 хв.) чи 3-5 фото на сторінку Гри у ФБ. Ми попросили батьків скласти разом з дітьми план справ (видів діяльності). Звідти вони й брали свої заняття. Також ми рекомендували говорити з пташатками при обранні справи про доречність, пріоритетність, важливість зміни типів діяльності, потрібність у поточний момент і віддалену користь тощо. І, звісно, просили продумати нагороди (це може бути просто словесна похвала, але якась особлива і до теми, чи милий смачний «цьом»). «Якщо ви спільно візуалізуєте ваш план, — запропонували ми у правилах гри, — це буде лише плюсом, туди можна клеїти різні відзначки, можна позначати стан виконання, ставити особливі відмітки. Нехай він висить чи стоїть на визначеному місці».

Всього у грі взяло участь 450 активних родин. Написано понад 1000 постів. Одержано майже 7500 вподобайок. Під час пасхальних святкувань у нас з'явилися вказівники #писанкаПташатка і #гаївкиПташат. Впродовж цілої гри курсувала мінігра #загадкаПташатка. І звісно, відбувалися сходини у багатьох гніздечках.

І вже за тиждень після початку «Вірусу» впорядниці почали проводити сходини онлайн. Відбувалися вони від 21 березня до 23 травня, щосуботи. Загалом проведено 8 сходин.

Сходини одразу транслювались через групу на Фейсбукці «Пластуй онлайн». Самі сходини відбувались спочатку на платформі «Be live», потім «Zoom», участь брали до 10 дітей (зголошення розсилались по гніздечках). Кількість переглядів на FB — до 100.

До проведення долучались виховниці станиць Київ, Львів, Хмельницький, Стрий, Івано-Франківськ, Вишгород (Київська округа), а також пластуни з Польщі.

По завершенню батькам було розіслано опитник. Його заповнило 90 родин (хто брав один та більше разів участь у сходинах) — Київ, Львів, Івано-Франківськ, Коломия, Стрий. Питання «Наскільки сподобалось вашій дитині брати участь в онлайн-акція» отримало середній бал 8 з 10 можливих. Батьки відзначали, що важко було довго втримати увагу дітей меншого віку, були складнощі з підключенням, відео іноді погано працювало. Але всі висловили слова подяки, щирого захоплення активною працею виховників. Зазначили, що сходини онлайн, звісно, не замінили зустрічей наживо, але почуттям долученості до Пласту збагатили, дали почуття єдності.

✓ *Життя в товаристві — одна з чотирьох засад Пташачтва. Сходини Пташат до карантину. Фото Ірини Чайки*

пл. сен. пр. Катерина Майстренко

«Які перепони трапилися на шляху впорядників, які долучилися до проєкту?» — запитую в координаторки сходин Пташат онлайн на платформі «Пластуй онлайн» пл. сен. пр. Катерини Майстренко. Розповідає: «Не вистачало вмілостей відеомонтажу, стабільного інтернету та вільного часу. Також були труднощі виступати перед аудиторією, яку не бачиш (всі записи робились наперед). Важко було долучити власних дітей чи організувати процес». Але в цілому — відгуки від виховників дуже схвальні. Що їх мотивувало — участь у спільних сходинах дала можливість познайомитись, перейняти досвід одне в одного, передати запал та підтримку у карантинні часи невпевненості. Частина з них потім взяла участь в онлайн-таборі.

«Особисто мене мотивувало взятись за це, — продовжує Катерина, — бажання підтримати в дітях, роз'єднаних під час карантину, дотичність до Пласту, батькам дати можливість "вийти за межі власної квартири" під час ізоляції, побути в позитивному процесі сходин разом з дітьми, впорядникам — у взаємодії в проєкті було відчуття ліктя, що ми поруч. Особисто для мене це реально був антистрес — часу на хвилювання та страхи геть не лишалось. Карантин та ізоляція для мене в той час були більше насичені емоціями та людьми, ніж будь-коли!»

І знову впорядникам пташат на душі неспокійно. Літо наближається, табори «на носі», але... карантин, в Україні заборона на зустрічі великих груп людей.

Попри те, що ми вже пережили чудове онлайн-свято Першої Пластової Присяги з програмою для пташат (аналогічно сходинам), марафон з розпису писанок (5 днів перед Великоднем), гаївки (теж аналогічно онлайн-сходинам) та свято Юрія, місце для таборової ватри в душі...

Тож табору бути!

▲ Пташата гартуються в іграх, забавах і змагах. Фото Марти Талан (вгорі) та Ольги Кальбус (внизу)

Але перед тим ще відбулася цікава міжкрайова серія сходин. І це також «винахід карантину»! Цілий місяць пташата з гніздечка «Маленькі Совенята» подорожували по різних країнах Європи до інших пластунів. Насправді то була серія онлайн-сходин із запрошеними гостями з європейських країн. Ми гніздечком підняли всі свої контакти, познайомилися з друзями в Лондоні, Берліні, Бельгії та Франції. Гостинні друзі радо показували нам свою Темзу через екран телефону, розповідали секрети берлінських парків, перекладали слова з популярного бельгійського танцю, смакували наші шоколадні вироби та вчили нас дивовижно мелодійних французьких пісень.

Що треба контролювати в такого типу онлайн-сходинах? Важливо чітко домовитися з гостями, спільно встановити часові межі ділянок, узгодити способи передачі інформації, аби не повторювалися із попередніми і наступними вправами.

“

Потепліло, пташата і їхні родини із задоволенням проводили індивідуально час надворі. Бо заборона на збірку понад 10 осіб далі діяла. Але ж табір має бути — не вгавали пташачі родини. Так, буде табір. Бо й самі впорядники відчували потребу у таборі.

— Найбільшу увагу ми приділили наповненню програми табору, — розповідає комендант першого онлайн-табору пташат пл. сен. Андрій Чубик (Київ). — Кожному учасникові завчасно надіслали коробку з вирядом, що включала книги, розмальовки, роздруківки та інші елементи, необхідні для виконання програми.

Таборова програма була побудована навколо загальної теми — скриньки казок та чотирьох виховних точок пташат.

”

Спільні онлайн-зустрічі були зранку і ввечері. Ми разом відбували пташачі церемоніяли, казочки і рекомендації батькам щодо виконання домашніх завдань у формі офлайн-занять протягом дня. Ввечері ми бавилися у дидактичні або спортивні ігри, мали міні-сходини у кабінетах Zoom. З другого дня також проводилася відеопрезентація успіхів пташат.

Вдома пташата мали руханку з елементами танцю, куховаріння з найпростішими видами страв, які дитина може приготувати у супроводі дорослого, майстерки з прив'язкою до теми дня.

Які переваги таких сходин? Тут і батьки уважно слухали — інший світ. Отак взяв і перенісся у берлінський зоопарк, і тут уже перед тобою ходять дикообрази і мавпи. Плюс — гість (якщо він в темі і гарно підготований) — це щось інакше, нові інтонації, нові слова, нові емоції. Це також гарно тримає увагу. Але недовго. І тут ви маєте увімкнути всю свою вигадливість, активно жонглювати динамічними вправами. Для прикладу, дайте завдання пташаткам знайти вдома за 1 хвилину щось кольору фламінго. А потім обговоріть це спільно і одразу ж затанцюйте як фламінго.

З важливих організаційних моментів: творимо разом, обговорюємо деталі, залучаємо батьків до підготовки, гості не лише гості на якусь ділянку, а учасники всього процесу. Це дуже важливо, а особливо для тих країв, де ще немає пташат, де небагато досвіду проведення занять із найменшими пластунами. Ми дуже тішимся, що наш проект допоміг комусь стати більш упевненим, комусь — провести гарно час, комусь наважитися на творення гніздечок у себе.

І знову звернемо вашу увагу на певні організаційні особливості, адже, можливо, ви також заплануєте такий захід.

Онлайн-формат табору передбачає активну участь батьків, про це потрібно обов'язково зазначити на початку і «контролювати» кожного дня. Важливо мати резервний варіант для проведення активностей під час онлайн-включень на випадок непередбачуваних проблем з технікою у тих, хто проводить зустріч. Доцільно проводити сходи в малих групах з розведенням старших і молодших дітей, оскільки старші потребують і можуть брати участь в інтерактивному спілкуванні, тоді як молодшим більше підходить візуалізація та рухливі ігри.

Пам'ятаєте, спочатку ми згадували Крайовий Збір Впорядників? Ми на ньому запланували зробити гарну програму для «прокачки» навичок діючих впорядниць. Карантин думав, що все нам перепсув — а дзуськи! Насправді знову ізоляція призвела до інтеграції! Ми створили нову команду впорядниць-інструкторок і розпочали дуже важливий проєкт «Серія Вишколів Впорядників Пташат».

Ось що про них розповідає Булавна УПП України та інструкторка ВВП ч. 10 та ВВП ч. 11, ст. пл. Дзвінка Васишак, КВ: «Ініціатива проведення такого вишколу народилася на початку минулого року (а, певно, й раніше), коли ми Булавою та КВ України активно підтримували поодиноких впорядників пташат на території Європи. Фактично, вишкіл "Велика таємниця" став продовженням Програми розвитку Уладу пластових пташат, яку ми створили і почали активно запроваджувати з початку 2020 року, одразу, як на 20 зборах КУПО було прийнято рішення про формування уладу. Цього року буде проведено ще декілька важливих вишколів».

Коли, як не в часі примусового сидіння в чотирьох стінах, вчитися? Ми обрали варіант пов'язаних вишколів через чудову тему і специфічність формату. Поставилися з повагою до єдиної можливості наших учасниць (і одного учасника) вибратися родиною на повітря у вихідні дні, тож вишколи проводили у будні, вечорами. Більшість інструкторів уже провадили онлайн-сходи, брали активну участь у вищеописаних акціях, тож наш діджитал-досвід став у нагоді.

пл. сен. Софія Смик

Учасниками Вишколу Впорядників Пташат, що відбувся в середині серпня 2020 року, стало 40 бажаючих. 25% випускників уже набрали нові чи перебрали існуючі гніздечка. Ще трохи більше 10% планують це зробити до кінця 2020 року. Важливим було й те, що на навчання зголосилися не лише з України, а й з Європи (Німеччина, Велика Британія та Франція). Тому учасники говорили про досвід створення пташачих осередків та їхнього розвитку у різних умовах.

«Головною метою для провладу обох вишколів було надихнути наших підопічних на роботу з пташатами, — розповідає заступниця комендантки з впровадження легенди пл. сен. Ганна Типусяк, — і ми доклали усіх зусиль, аби створити невимушену і дружню атмосферу у нашому колі. Для цього ми вигадали "надихайку". Це чудовий жест, але непростий, бо в нього потрібно вкласти душу».

Логічним продовженням десятого ВВП став ВВП число 11, який було орієнтовано на учасників з Європи. Команда інструкторів і провладу не змінилася, тому результати також були високі. В межах місяця 80% учасників виповнили свої домашні завдання і одержали посвідки переїздення вишколу.

«Вислідом обидвох вишколів стала Програма менторства, яка має на меті інтенсивну підтримку насамперед молодих впорядниць та впорядників. Абсолютенти знають, що ментори — досвідчені впорядниці УПП, готові підтримати їх та допомогти впорядкувати думки стосовно роботи з пташатами. Однозначно ВВП ч. 11 дав учасникам можливість відчутися себе в теплій українській родині, де на першому місці Бог і Україна», — коментує менторка та інструкторка програми пл. сен. Софія Смик.

▲ Маленькі і дорослі учасники та учасниці Дня Першої Пластової присяги. Львів, квітень 2019 р. Світлина з фотоархіву Марти Талан

Підсумовуючи опитники, можемо впевнено сказати, що для багатьох учасниць вишкіл став ковтоком свіжого повітря, яке додало натхнення у праці з пташатами, а більш досвідченим допоміг систематизувати знання.

Обидва вишколи були проведені на платформі Zoom, а для роздаткового матеріалу застосовували сховище Google.

ІЗ НАШОЇ РОБОТИ МОЖНА ЗРОБИТИ ДЕЯКІ ВИСНОВКИ, ЯКІ, СПОДІВАЮСЯ, ДОПОМОЖУТЬ ІНШИМ В ПЛАСТУВАННІ ОНЛАЙН.

1. Не бійтеся великих аудиторій онлайн. Просто заплануйте більше роботи у малих групах. Платформи дають можливість працювати у кабінетах.

2. Підстрахуйте себе одним із месенджерів, де ваші учасники будуть всі по гуртках чи гніздечках, але всі «під рукою».

3. Заплануйте двох інструкторів для кожної точки, які мають знати інструктажі одне одного. На випадок, якщо в одного виникнуть технічні проблеми, інший зможе логічно продовжити гутірку.

4. Готуйте презентації. Вони мають бути не важкі. Це означає, що варто додавати небагато ефектів та відео, перевіряти розміри фото, які вкладаєте. Пам'ятайте, що не у всіх учасників може бути хороший зв'язок, дехто може виходити на зв'язок з телефону — врахуйте це під час створення своєї презентаційної частини.

5. Не варто робити більше двох гутірок без інтерактивних завдань поспіль. Учасники не втримають увагу, навіть дорослі і дуже чемні.

6. Трансляція відео часто є неефективною через платформи, може розсинхронізуватися звук із відео. Краще дайте відео як додатковий матеріал для вивчення.

7. Бавтеся. Не соромтеся бавитися у будь-якому віці. Людський мозок потребує розвантаження усілякими смішними іграми і пісеньками.

Поміж цих об'ємних подій відбувалися ще численні онлайн-сходини окремих гніздечок, реалізувалися дуже цікаві виклики, пташача спільнота зовсім не байдикує в часі пандемії, успішно реалізовуючи точки УПП, для прикладу — потіха життю.

Сподіваємося, що досвід українських впорядників та впорядниць вас надихнув на свої онлайн-проекти. Готові надати підтримку тим, кого цікавлять ефективні сходини в мережі.

Можна писати на скриньку УПП станиці Львів: ptashatalviv@gmail.com, і навіть не лише з пташачих заходів.

Пташата навіть на карантині не байдикують!

Розмовляла пл. сен. праці Ольга Кальбус, ЧХ, кураторка Програми розвитку УПП, комендантка ВВП ч.10 та ч.11, авторка онлайн-гри «Вірус Позитиву Пташат»

«КНЯГИНІ» ТА ЇХНІ ОПОРИ

пл. сен. АДРІЯ ПРУХНИЦЬКА, Кн
пл. сен. ІВАНКА СОХОПЬКА, Кн

Світлина з фотоархіву куреня

26-й курінь УПС у 1968 році створила група пластунок сеньйорок у станиці Філядельфія. Можна сказати, що курінь не заснували, як сподівалось би, активні пластунки. Ці жінки були активними членкинями української громади, але досі не змогли знайти свого місця в Пласті. Маючи охоту допомогти Пласту — організації, яка їх виховала у сильних та розумних провідниць, перші «Княгині» визначили собі за мету допомагати Філядельфійській пластовій станиці у проведенні виховної діяльності, а також влаштуванні пластових заходів та забав. У 2006 році група пластунок в США заснувала 24-й курінь УСП «Княгині». Згодом долучилися «замки» в трьох інших краях: у 2006 році в Україні, в 2011 році в Канаді та 2018-му — в Аргентині.

ПРО ЗВИЧАЇ І ДІЯЛЬНІСТЬ

Звичай у «княгинь» простий: коли одна бере на себе якийсь обов'язок, то всі допомагають. Ця практика триває вже довгі роки і тепер з'єднує понад 70 жінок у п'яти країнах. Перші членкині УПС та УСП були з того самого міста, а наступні всі долучилися, бо відчували, що їхні вартості поваги до гідності людини, а також творчості, відкритого думання (open mindedness) та любови до природи, української культури, пригоди були віддзеркалені в меті, опорах (базових цінностях) і в членстві «Княгинь». Якщо пластунка стає «княгинею», вона приєднується до незламного сестринства сильних, розумних, творчих жінок.

«Княгині» планують діяльність за своїми опорами: добре діло, мистецтво і творчість, сестринство та провідництво. Організують цікаві та корисні добрі діла: щорічну збірку крові для банків крові в Канаді, збірку професійного одягу для жінок у США, фінансову підтримку заступу землі для оселі «Новий Сокіл» у США. В Україні щороку організують проекти для військових на Сході України (Авдіївка), плетуть маскувальні сітки, роблять проекти «Святковий салат» та «Великодній кошик». «Княгині» плекають українські традиції та види мистецтва: колядують, пишуть писанки, творять чудові дереворити, а також із захопленням вчать готувати страви української кухні. «Княгині» вважають, що всі членкині — їхні сестри. Тому сестринство — третя опора. Сестри «княгині» охоче їдуть на канойкарські, велосипедні, мандрівні прогульки разом. Подорожують світом (завжди з хусткою) і підтримують зв'язок із сестрами з цілого світу за допомогою різних платформ соціальної мережі. В часі COVID-19 «княгині» творчо обдумують, як підтримувати ці опори і продовжувати працю.

Наш курінь завжди переглядає курінну мету і принципи, щоб упевнитися, що вони віддзеркалюють сучасне членство. У 2017 році курінь офіційно додав четверту опору — провідництво. Розмова почалася, коли ми уважно вивчили життєпис княгині Ольги.

< Старші пластунки куреня УСП ч. 24 «Княгині» під час Ради. США, 2016 р.

Багато членкинь лише згадували про те, що вона спалила місто деревлян, щоб помститися за смерть Ігоря. Але коли ми розглянули її життя глибше, дізналися про важливий внесок княгині Ольги в розвиток української нації. Вона відіграла дуже важливу провідничу роллю в політичному розвитку України. В часах мужеської влади Ольгу шанували за її розум та вміння панувати. Княгиня Ольга дипломатично нав'язала зв'язки з ордами, а також з імперіями Європи. Княгиня Ольга 20 років «держала сильною та зручною рукою державну систему й не дала їй ослабнути і розвалитися» (М. Грушевський).

Як патронка нашого куреня, княгиня Ольга нас заохочує вживати наше провідництво, щоб творити добро у світі. Знаємо, що є різні стилі провідництва, тому не визначаємо, як провідник має виглядати і поводитися. Радше ми вважаємо, що добрий провідник віддзеркалює такі цінності: інклюзія, творчість, хоробрість, сестринство.

Опора провідництва сплітає три наші опори доброго діла, мистецтва та сестринства. «Княгині» застосовують провідництво, щоб виконувати добрі діла і заохочувати до цього інших. «Княгині» виконують творчі завдання творчими методами. «Княгині» хоробро беруть ініціативу з впевненістю, що мають підтримку своїх сестер-«княгинь».

Стосовно сучасного провідництва, «княгині» виконують важливі діловодства у КПС в Канаді, США та Україні, а також очолюють дві Окружні пластові ради в Україні (у Львівській та Донецькій областях). «Княгині» вишколюють нові покоління виховників на крайових та міжкрайових вишколах, а також на вишкільних таборах «Золота Булава» та «Школа Булавних». «Княгині» беруть активну участь у плеканні ідеї інклюзії в Пласті, зокрема в Канаді, де працю над інклюзією започаткувала членкиня куреня. Також наші «княгині» є провідницями у професійному житті та в науковому світі. Ми пишаємося їхніми досягненнями.

ПРО РАДУ

Кожної весни «княгині» зустрічаються на Великій Раді. Зазвичай Велика Рада відбувається в Північній Америці. Цього року Раду ми запланували на червень у Денвері, Колорадо. Раду було відкликано через COVID-19, але провід «Княгинь» у США не піддався та запланував дуже цікаву, інтерактивну віртуальну Велику Раду. Вона тривала впродовж трьох днів — від 5 до 7 червня. Вперше в історії куреня в Раді брали участь членкині з п'яти пластових країв: Аргентини, Великої Британії, Канади, США та України. Вважаємо, що наша Рада була першою такою подією і в такому форматі загалом у всьому пластовому світі.

Ціллю віртуальної Ради було створити атмосферу єдності та сестринства, а також обговорити важливі для нас теми. Вживаючи різні платформи соціальної мережі, а також різні технології, ми провели найбільш чисельну Раду в історії куреня. Приєдналося приблизно сорок учасниць. Сучасні події прискорили потребу і створили нагоду. Коли курінь має понад сімдесят членок у п'яти країнах — це нелегко досягнути.

▲ Світлина на згадку під час Ради. «Княгині», США, 2016 р.

Наша програма була відкрита і доступна. Заохочували, щоб усі могли підключитися протягом Ради, але також розуміли, що життя повне різноманітних справ, і це не всім дозволяло брати участь. Перший захід Великої Ради — це знайомство з сестрами через гру «Тривія». Кожне питання пов'язувало поточні події та поп-культуру з однією із наших чотирьох опор. Цей захід створив веселу і дружню атмосферу.

Протягом формальної частини ми переговорили багато знайомих тем, як-от добрі діла, але цього разу було інакше. Адже ми мали широке та динамічне залучення членкинь. Через технічну платформу «Zoom» вдвічі більше членок було залучено на цій раді порівняно з найчисельнішою дотеперішньою радою. Між іншим, доступність та інклюзивність продовжують бути пріоритетами куреня, тож намагаємося розвивати практичну діяльність шляхом наших опор.

Ввечері ми провели віртуальну веселу ватру, де кілька наших талановитих членкинь виконали пластові пісні. В цей час страху і незнаного ми хотіли плекати віру в добро та допомогти одна одній оцінювати багатство, яке в кожній з нас можна знайти. Поміж піснями сестри-«княгині» були заохочені поділитися тим, за що вони вдячні.

^ «Княгині» активно пластують і не менш активно відпочивають у дружньому колі

При цій унікальній раді було обов'язково запланували пропам'ятну несподіванку для членкинь. Одна наша «княгиня» спланувала її, запросивши особливих гостей на нашу веселу ватру. Чуючи сучасну українську музику через віртуальний концерт, «княгині» захопилися афро-українським гіп-гоп гуртом «Фо Шо». Сестри Бетті, Сіона і Міріям народилися в Україні, їхні батьки емігрували з Етіопії у 1980-х роках. Це творчі і здібні жінки. Гурт виступав у другому півфіналі національного відбору на міжнародний пісенний конкурс «Євробачення 2020». Вони супер музичні зірки! Зв'язок під час нашої ватри був з двома із сестер: Сіною і Міріям. Для нас це була унікальна нагода поспілкуватися і почути сучасний український гіп-гоп через «Zoom»-відео (для більшості учасниць ради — вперше). Ми захопилися творчістю і скромністю цих жінок, а «Фо Шо» захопилися нагодою поспілкуватися з українською діаспорою. Міріям та Сіона з глибокою любов'ю говорили про Україну, українську культуру та музику. Заспівали нам свою улюблену пісню «Ой чий той кінь стоїть».

Коло «Княгинь» щоразу більшає і стає щоразу активнішим >

Ця зустріч відбулася після початку протестів проти расизму в США та світі. Ми розмовляли з Міріям та Сіною про їхній досвід расизму в Україні. Вони згадували, що українці часто дивуються, як гарно вони говорять по-українськи.

Сподіваємося, що знову з ними зустрінемося, а також побачимо на сцені в Україні чи за її межами!

Хоча ми й визнаємо невід'ємну потребу технології, але стикнулися цього року з парадоксом. Багато наших членкинь є пластунками саме тому, що хочуть бути поза технологією та насолоджуватися природою, з'єднатися з більш простим способом життя. Як би то не було, ми раді, що мали таку цікаву нагоду поспілкуватися в широкому колі. Тепер з нетерпінням очікуємо наступної зустрічі.

Запрошуємо вас ознайомитися з нашою діяльністю на нашому новому веб-сайті www.kniahyni.org або в соціальних мережах Instagram або Facebook (@kniahyni).

^ Під час однієї із зустрічей «Княгинь» в часи перед карантинном

«ПЛАСТ ТЕБЕ КЛИЧЕ...»

ст. пл. гетьм. вірл. АНДРЕЯ ПЕНЦАК, Гр.

31 жовтня відбувся XXXVIII Крайовий Пластовий З'їзд США у формі вебінару (веб-семінару з допомогою інтернету), з використанням платформи «Zoom». Члени різних станиць пластової організації в Сполучених Штатах Америки зібрались, щоб звітувати про діяльність попереднього року та спланувати діяльність на наступний рік. Оскільки цього річна конференція відбулася за допомогою програми «Zoom», в КПЗ мали можливість взяти участь більше пластунів, ніж зазвичай.

Крайовий Пластовий З'їзд — це форум для обговорення резолюцій щодо програм для українських скавтів у США та для внесення змін в організації. Учасниками з'їзду були старші пластуни та сеньйори, члени різних куренів та члени Крайової Пластової Старшини, а також голова Головної Пластової Булави пл. сен. Мирон Спольський.

Теперішній голова КПС США пл. сен. Андрій Козак, ЧМ, подякував усім за їхню належну співпрацю в Пласті. Пластуни краю далі завзято працюють, незважаючи на пандемію коронавірусу: організують табори та проводять сходи, але замість на оселях або домітках це відбувається віртуально. Друг Андрій також наголосив на важливості дотримання заходів безпеки під час пандемії.

Канадська пластунка та голова Пластового комітету інклюзивності в Канаді ст. пл. Іванка Сохоцька, Кн., була запрошена для виступу під час з'їзду. Вона розповіла про процес перемикання передач, щоби Пласт міг стати більш інклюзивним до більшої кількості населення. Вживаючи вебсайт під час своєї презентації, подруга Іванка спитала всіх про інклюзивність, щоби викликати думки та дискусію і дозволити учасникам конференції взяти активну участь у розмові.

Під час розмови на цю тему було оголошено про створення комітету інклюзивності в США. Адміністратором цього комітету є пл. сен. Дарка Темницька, ЧП, і складається він зі старших пластунів та сеньйорів з різними кваліфікаціями і досвідом. Вони будуть працювати разом з членами Пласту, щоби всі чулися залученими.

КПЗ завершився пополудні, і відразу опісля відбувся Крайовий з'їзд старших пластунів. На цій зустрічі учасники обговорювали можливості збільшити активність старших пластунів та розглянули інші питання, попередньо запропоновані. Під час цієї частини з'їзду новий Крайовий референт старших пластунів ст. пл. Христофор Бей, СМ, розповів про плани крайового проводу УСП протягом каденції.

Гасло Пласту США на 2021 рік:

«ПЛАСТ ТЕБЕ КЛИЧЕ: ВНЕСИ ЗМІНИ».

Щоб отримати докладнішу інформацію про діяльність КПС та крайовий з'їзд, завітайте на вебсайт www.plastusa.org.

СКІЛЬКИ ПЛАСТОВІ КОШТУЄ ВИХОВНИК?

ст. пл. скоб СТАНІСЛАВ АНДРІЙЧУК, ЦМ,
голова КПС України

Безперечно, волонтерство і жертвність у Пласті — це основа, яка дає нам можливість навчатись і розвиватись. І це робить Пласт значно доступнішим у порівнянні з іншими подібними формами роботи з дітьми. Відповідно, наша організація стає привабливим для батьків варіантом дозвілля для їхніх дітей.

Водночас, останніми роками спостерігаємо, що з'являється щоразу більше охочих приєднатись до Пласту в містах, де про організацію вже широко відомо. Черги, що перевищують наявну чисельність пластунів станиці, очікування по 2 роки... Злість і розчарування батьків. Це змушує ставити собі незручні запитання.

Чому Пласт сьогодні неспроможний виконувати місію та візію, визначені ним самим? Що лежить в основі цієї неспроможності? У чому ж секрет зростання осередків, де Пласт динамічно розвивається?

Аналіз показує, що це фінансове забезпечення. Там, де є зростання матеріальних ресурсів, збільшується охоплення дітей. І навпаки: де немає місцевих ресурсів (державних, приватних, волонтерських чи інших), Пласт розвивається довго, складно і дорого для крайового проводу.

Тому, на мою думку, прийшов час Пласту порахувати, скільки насправді коштує пластування, реально оцінити вартість кожного продукту, процесу. Адже існує упередження, і не лише в батьків чи людей ззовні, а й у частини самих пластунів, мовляв, навіщо Пластові гроші? Ми ж тут усі безоплатно працюємо!

Одна з найбільших дискусій стосується вартості виховника. Адже виховник може сказати: я прийшов до Пласту сам, мені ніхто нічого не дає, все сам шукаю, роблю і т. д. Але чи хтось замислювався, скільки насправді коштує один виховник організації?

Щоб сьогодні виховник сформував гурток, потрібно комунікувати, щоб знайти бажаного (join, PlasAps), а тоді навчити зголошеного волонтера (ВУМ, КВДЧ, вишколи виховників, друковані матеріали, табори, аналіз даних краєм). Також треба враховувати організаційні витрати, які беруть на себе осередки. Більшість із цих етапів коштує організації від 100 до 1000 грн. на 1 особу. За рік ми маємо сотні людей, які проходять цю систему, а це, відповідно, сотні тисяч гривень щороку.

Звідки Пласт бере сьогодні кошти на це? Внески, вкладка учасника, кошти з місцевих чи державного бюджетів, датки меценатів та благодійників, і звісно, праця інших добровольців — величезний волонтерський ресурс. Сьогодні саме цей ресурс дає змогу щороку навчати близько 1000 дорослих. З них понад 300-400 осіб вчаться виховництву, але не всі стають виховниками.

Наразі ми не можемо поррахувати точну вартість виховника для організації, оскільки значна частина ресурсу вкладається на рівні осередку, виховної частини. А в переважній більшості осередків просто руки не доходять рахувати, і це саме через волонтерське управління. Потрібно також враховувати й регіональну особливість, яка залежить від розвинутих інституцій (сильних станиць) та інфраструктури. Для прикладу, на заході залучення виховника може коштувати менше, ніж на півдні, оскільки на півдні України недостатньо навчити тільки виховника, потрібно ще й створити безпечну інституцію (станцію): залучити адміністраторів, інструкторів, що точно збільшує вартість для організації.

Але це те, чого ми маємо прагнути. Знати і розуміти, що коштує Пласт для кожного з нас, усвідомлювати, що не лише ми вкладаємо в організацію, дітей, а й вона вкладає у нас. Усвідомлювати, що фінансові ресурси — це необхідність, без якої Пласт не виконає своєї місії, і що нам усім разом на всіх рівнях потрібно думати про те, чи раціонально й ефективно витрачаються кошти організації.

Отже, коротко підсумую.

1. Так, ми волонтерська організація, і це чудово, бо допомагаємо більшій кількості дітей, дорослих і Україні загалом. Але Пласт не безкоштовний. Якщо не платити виховник, батьки — платить організація, благодійники, держава тощо.

2. Ефективність використання нами навіть тих ресурсів, що є, під питанням. Ми просто загалом не знаємо, що і скільки коштує та скільки ми витрачаємо.

3. У добровольців, зі зрозумілих причин, «руки не доходять» до належного виконання адміністративних обов'язків. То, можливо, вже час залучати ресурси також і на професійного працівника на рівні осередку, щоб могли очікувати і вимагати результат його роботи? Скільки буде виховників, домівок, заходів — залежить від нас. Не варто очікувати, що хтось прийде і дасть необхідні ресурси.

Ми пишаємося, що вчимо відповідальності, критичності, творчості і вміння приймати рішення. Саме час застосувати ці всі навички, бо Пласт потребує від нас цього сьогодні. Вдумливо використовувати кошти, розвивати осередок, ставлячи собі критичні питання. Наприклад, що я можу ще і що буде кращим для осередку: я — волонтер-управлінець чи той, хто 100 відсотків свого часу присвятить використанню всіх можливостей, аби дати доступ до Пласту тим, хто цього хоче і справді потребує? Адже тільки при вдумливому та критичному підході ми матимемо можливість робити ті зміни в країні, про які так багато мріємо і говоримо.

ШУМ ВОДИ І ЗАПАХ СОСЕН – ЦЕ НАШ «НОВИЙ СОКІЛ»

▲ Зустріч виховників при брамі табору новаків.
«Новий Сокіл», 1972 р.

Редакція дякує за допомогу у підготовці тексту
голови ОТК «Нового Сокола» пл. сен. Данилові Бутен-
ку, ЧМ, а також пл. сен. Богданні Ковальчук,
Тис. — упорядниці видання «Пластова оселя "Новий
Сокіл" — одноднівка на честь 60-літнього ювілею».

**«НОВИЙ СОКІЛ» – ЦЕ НАЗВА, ЩО
ЗБУДЖУЄ РАДІСНІ І СИЛЬНІ
ПОЧУВАННЯ НЕ ТІЛЬКИ У ТИХ,
ХТО ПРИДБАВ, УТРИМУВАВ І
РОЗБУДОВУВАВ ЦЮ ПЛАСТОВУ
ТАБОРОВУ ПОСІЛІСТЬ, Й У ТИХ,
ХТО ПРОВІВ ТАМ РАДІСНІ Й БУДУЮЧІ
ДНІ ПЛАСТОВОГО ТАБОРУВАННЯ,
А ТАКОЖ І ТИХ, КОМУ ДОРОГА
ПЛАСТОВА ДІЙСНІСТЬ,
ПОВ'ЯЗАНА З МИНУЛИМ.**

З приїздом пластунів до США виникла потреба продовжувати виховну працю і з тим — потреба в оселі, де могли б таборувати пластуни. У 1950 році члени Баффалівської станиці — Начальний Пластун Сірій Лев і пл. сен. Маріян Борачок — знайшли за-пущену 25-акрову ферму без жодних вигод, яка пре-красно підходила для таборування.

Для придбання фондів на закуп оселі було ство-рено комітет пластунів сеньйорів у такому складі: Северин Левицький, Богданна Салабан, Маріян Бо-рачок, Олександр Бережницький і Богдан Пашков-ський. За короткий час вдалось зібрати потрібну суму, вже 29 квітня 1951 р. було придбано цю ферму за \$2 500.

До купівлі ферми прилучилися також станиці Рочестер і Клівленд. Додатково Начальний Пластун Сірій Лев подарував оселі свою прилеглу посілість. Крім того, закуплено ще й малу леваду, що разом дало 40 акрів землі.

У червні 1951 р. відбуто перше Свято весни на фермі — без питної води, без жодних забудовань, світла чи доріг. Доводилося носити воду відрами, варити на триніжках. 30 червня — 15 липня 1951 р. там відбулися табори всіх уладів у числі 76 учасни-ків зі станиць Баффало, Клівленд і Рочестер. Комен-дантими були пл. сен. Малина Дзюба і пл. сен. Воло-димир Приймак. Табір тривав 2 тижні, а оплата ста-новила \$20.

НОВИЙ СОКІЛ 1950–2020

▼ Табір юнаків «Чорногора», 1956 р.

Посвячення оселі відбулося 19 серпня 1951 р. за участю багатьох пластунів та приятелів Пласту. Названо оселю «Новий Сокіл». Як колись «Сокіл» у горах Карпатах був символом пластового вишколу, так і «Новий Сокіл» став символом пластової зарадності, жертвенности і продовження традиції пластування. «Новий Сокіл» — це перша пластова оселя, яка подала на терені ЗСА, стала гордістю у розвитку пластового руху в діаспорі і дала почин до подальшого зростання і придбання інших пластових осель.

Добровільною і тяжкою працею пластунів станиць Баффало, Рочестер, Клівленд і Сиракюз, а також приятелів Пласту створено добре обладнану пластову оселю. На «Новому Соколі» зведено будинки і влаштовано гарний, великий басейн, спроектований інж. О. Криницьким. Першим майстром-будівничим був п. Ярослав Гулик, саме він збудував перший курінь, капличку й альтану. Згодом з'явилися обширна їдальня проєкту і будови пл. сен. Маріяна Стасюка, ватран в їдальні, збудований п. Василем Бурдою, вигідний підвал, спроектований пл. сен. Орестом Іскалом, та численні технічні і гігієнічні споруди, потрібні до проведення пластових таборів. «Новий Сокіл» став обжитим і приємним.

З часом забуваються осяги одиниць, одначе виринає образ згромадженої пластової молоді, новацтва і юнацтва, вишколеного в національно-патріотичних традиціях і практичному пластовому знанні. Такий вишкіл називаємо «виховна пластова школа».

**З РОКУ В РІК ЗБІЛЬШУВАЛОСЯ ЧИСЛО
УЧАСНИКІВ ТАБОРІВ. НАСКІЛЬКИ
ВДАЄТЬСЯ ПІДРАХУВАТИ, ЧИСЛО
ТАБОРОВИКІВ «НОВОГО СОКОЛА»
ЗА 60 РОКІВ СЯГАЄ ПОНАД 7500 ОСІБ**

(статистика станом на 2010 р. — Ред.).

Таборували на «Новому Соколі» не тільки пластуни з Баффало, Клівленда, Рочестера, Сиракюз, Чікаго, а й з багатьох куточків Америки, Канади й України.

Давніше на оселі відбувалися наради Головної Пластової Булави, крайового пластового проводу, реферату новацтва і юнацтва, новацькі та юнацькі вишколи виховників.

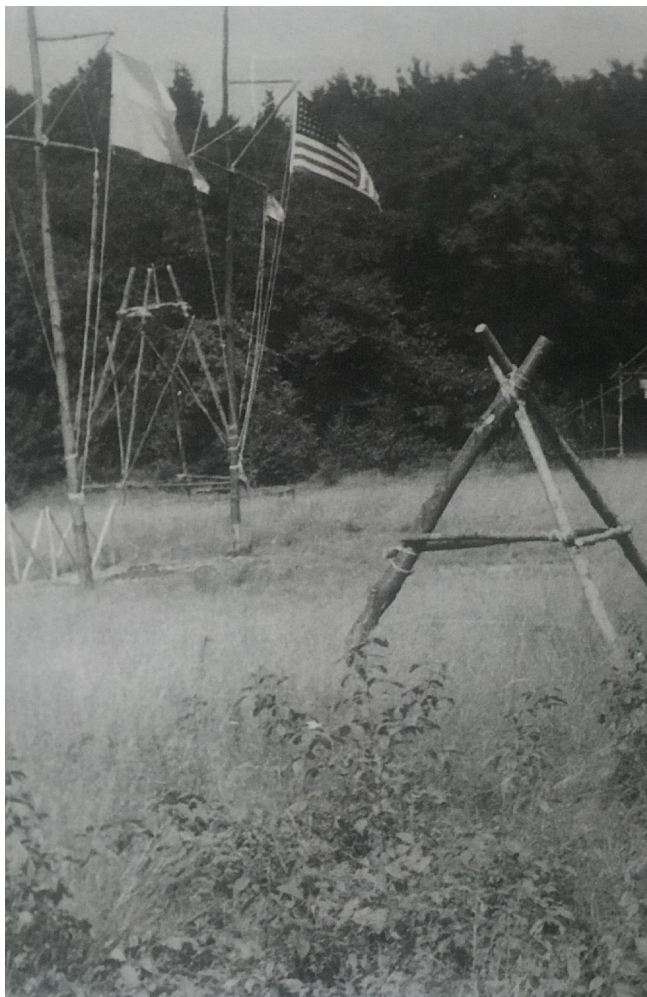
Також відбувалися з'їзди й наради куренів УСП та УПС. Крім виховно-вишкільних таборів, «Новий Сокіл» також влаштував спеціалізаційні табори (кінний, водної безпеки, гольфістів та інші).

В теперішній час округа оселі дуже розширилася і включає також станиці Чикаго, Детройт, Ньюарк та інші, які підтримують «Новий Сокіл» добровільною працею в підготовці та проведенні пластових таборів.

Оселею управляли пл. сен. Маріян Борачок, проф. Осип Залеський — член Пластприятя, пл. сен. Олександр Бережницький, пл. сен. Володимир Приймак, пл. сен. Леонід Бачинський, пл. сен. Богдан Пашковський, пл. сен. Маріян Стасюк, пл. сен. Юрій Пашковський, ст. пл. Тарас Тютюник. Від травня 2019 року і по даний час головою Окружної таборової комісії (ОТК) є пл. сен. Данило Бутенко, ЧМ.

Виховними референтами пластових таборів були пл. сен. Володимир Приймак, пл. сен. Оксана Бережницька, пл. сен. Ніза Коцик Мандзій, пл. сен. Ярослав Пришляк, пл. сен. Богданна Долішна, ст. пл. Євген Лой, ст. пл. Данило Бутенко. Від 2004 року ці обов'язки виконувала ст. пл. Дарія Ганкевич, ПС. На даний час референтом таборів є голова ОТК пл. сен. Данило Бутенко, ЧМ.

▼ Таборова площа у перші роки пластування на «Новому Соколі»

Упродовж існування «Новий Сокіл» зазнав багато змін та росту. Однак були й втрати. Внаслідок вандалізму були ушкоджені та частково спалені перший адміністративний будинок, новацький курінь і капличка. Зусиллями пластунів та приятелів «Нового Сокола» їх направлено і відбудовано. В 2006 році збудовано новий просторий курінь новачок за проектом архітектора Володимира Бутенка з Сиракюз. Здійсненням цього проекту зайнялися Андрій Чучула, Тарас Попович і Тарас Тютюник, з допомогою старших пластунів і приятелів оселі.

У процесі підготовки цієї публікації пл. сен. Данило Бутенко розповів нам:

«Протягом минулих 10 років оселя "Новий Сокіл" зазнала багато фізичних змін. Перероблено всю систему електрики і змінено систему каналізації. В 2019 році за допомогою зібраних внесків на будівельний фонд збудували новий барак на терені новацького табору. Цей барак більший від попереднього, який стояв на тому ж місці.

Табори УПЮ, УПН і пташат відбувалися щороку. Більшість команд та булавних — це пластуни, які виростили на "Новому Соколі". Ця любов і відданість до своєї оселі творять справді дружню і родинну атмосферу.

На цій оселі таборують пластуни не тільки з цілої Америки, а й з Канади, Європи та Південної Африки. Декілька разів вітали виховників з України до команди та булави.

В липні цього року через пандемію коронавірусу вперше табори на "Новому Соколі" відбувалися віртуально. Вони були доволі успішними та довели всім булавним та учасникам, що дух "Нового Сокола" залишається в серцях навіть тоді, коли пластуни знаходяться далеко поза оселею.

З поглядом у майбутнє, в 2019 році розпочато збірку на придбання сусідньої землі площею 39 акрів. З поміччю Крайової Пластової Старшини в Америці та жертвенних пластунів і приятелів Пласту з цілого світу зібрано потрібну суму. Оселя зростає!».

Кожен, хто таборував на оселі «Новий Сокіл», впізнає ці слова з «Пісні Нового Сокола», написаної на 50-ліття оселі:

**З УКРАЇНИ,
ІЗ КАРПАТ ПРИЛІТАЛА ІСКРА.
В СЕРЦЯХ ЮНИХ ЗАПАЛАЛА,
РОЗГОРІЛАСЬ ВАТРА.
ЩЕ ТЕПЕР ГОРИТЬ ВОГОНЬ
В КОЖНІЙ НАШІЙ ДУШІ.
ДУХ КАРПАТСЬКИХ ПЛАСТУНІВ
ПОВІК НЕ ЗГАСНЕ.**

Оселя «Новий Сокіл» вповні виправдала своє завдання, ставши першим на американському континенті місцем, де виховувався та продовжує виховуватися новий люд у любові і вірності Богові й Україні.

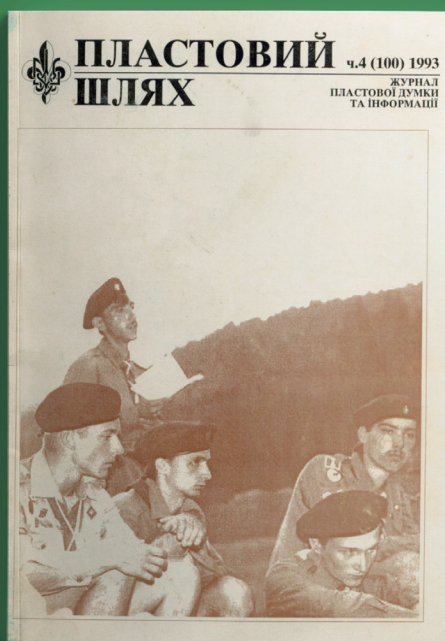

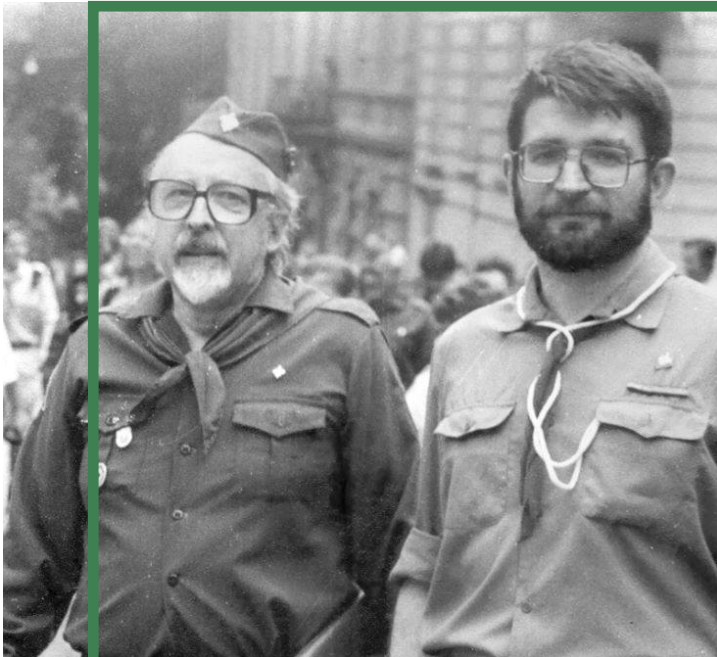
ДО 90-ЛІТТЯ НАШОГО ЖУРНАЛУ

пл. сен. ЛЮБОМИР ОНИШКЕВИЧ, СМ

*Важко повірити, але нашому журналові минає вже 90 років.
Це дуже значний час, і мало який інший пластовий журнал чи навіть інше
українське чи й іншомовне видання може похвалитись таким поважним віком!*

< Пл. сен. Любомир Онишкевич, СМ,
і пл. сен. Григорій Бурбеца, СМ. Львів, 1993 р.

НАШ «ШЛЯХ» – ЦЕ «ЗАПЕКЛИЙ ПЛАСТУН», З ДАВНЬОГО КОЗАЦЬКОГО РОДУ, ТВЕРДИЙ «КОЗАК-НЕВМИРАКА», ЯКИЙ ЗУМІВ ПЕРЕБУТИ ВСІЯКІ ПРИГОДИ, ВІЙНИ, ЕМІГРАЦІЮ, ПЕРЕСЕЛЕННЯ З КРАЇНИ ДО КРАЇНИ, З КОНТИНЕНТА НА КОНТИНЕНТ І ВИЖИТИ, ПОПРИ ЦІ ВСІ ПРИГОДИ І ТАРАПАТИ, А У СВОЇЙ ДОВГІЙ МАНДРІВЦІ СТАТИ СИЛЬНІШИМ І ЦІКАВІШИМ, ТА ПРИ ТОМУ ЗАВЖДИ СТОЯТИ НА СЛУЖБІ УКРАЇНСЬКОМУ ПЛАСТОВОМУ РУХУ І ЦІЛОМУ УКРАЇНСЬКОМУ НАРОДОВІ!

Тоді відновлено «Пластовий шлях» у формі багатосторінкового журналу, з поважними ідеологічними статтями, які мали дати пластовим провідникам напрямні для праці. Перші числа відновленого журналу передрукували програмні доповіді, які були виголошені на Пластовому Конгресі в Ашаффенбургу, Західна Німеччина, перед «великою міграцією» українських втікачів у нові країни поселення.

Емігрував наш журнал в той час до Канади, де створено було його осідок. Центром стало місто Торонто в провінції Онтаріо, де «Шлях» виходив від 1950-х років. У Торонті журнал був друкований та адміністрований, хоча редакція журналу не завжди була в цьому осередку, а з часом перенеслася до США.

Мені кількакратно припадала честь належати до редакції цього журналу, який офіційно вважався «журналом пластової думки», себто ідеологічно-програмним органом Пласту. Згодом мені припала честь стати його головним редактором. Тематика журналу в ті часи була здебільшого присвячена пластовій ідеології, а також обговоренню пластової виховної програми та пластових виховних методів і засобів, бо інші журнали для юнацтва і новацтва та їхніх виховників вже перестали бути виходити. «Пластовий шлях» появлявся в ці часи квартално, хоч не дуже регулярно, з деякими запізненнями.

Протягом своєї довгої мандрівки наш журнал не стояв на місці. Він змінювався і розростався, щоб служити Пластові у відповідний спосіб, згідно з вимогами й потребами часу.

На Рідних Землях, в Галичині, «Пластовий шлях» довго не проіснував, бо організація була заборонена польськими окупантами. Однак після Другої світової війни, коли Пласт відродився в таборах українських біженців, в Німеччині й Австрії, відродився і наш журнал. В цих таборах Пласт розрісся на сильну організацію української молоді. Такій організації потрібно було мати власний офіційний та дискусійний журнал, тим більше, що скоро прийшлося йому, разом із масою українських емігрантів, переноситися в інші країни поселення — в Канаду, у США, в Австралію, в Аргентину.

«Пластовий шлях» був відповідним форумом для дискусій на всі пластові теми. Нераз статті в журналі ставали стимулом до нових дискусій, які поставали на Пластових Конгресах та інших нарадах, а деякі доповіді з Пластових Конгресів були друковані у нашому журналі, щоб у такий спосіб поширювати число дискутантів.

Згодом до редакції журналу щоразу рідше надходили високоякісні статті чи дописи від пластових провідників. Натомість надходили статті на менш важливі теми. Але загалом тематика журналу й далі була пов'язана з пластовою ідеологією. Вигляд журналу був однаковий: «товсті книжечки» формату А5. В той час журнал не мав жодних ілюстрацій, дуже рідко поміщував репортажі й звіти з пластового життя-буття, як це є тепер.

НА ПОЧАТКУ 1990-Х РОКІВ НА РІДНИХ ЗЕМЛЯХ ВІДНОВИЛАСЬ УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА, А РАЗОМ З ТИМ І ПЛАСТ. МЕНІ В ТОЙ ЧАС ПРИПАВ ДУЖЕ ВАЖКИЙ ОБОВ'ЯЗОК ПЕРЕНЕСТИ ЖУРНАЛ В УКРАЇНУ.

07071

4. Добути пластові ступні (вставити дату):

Увага	III	II	I	Гетьм. Слоб
УДН				
УПО	8.V.48.	15.I.49.	-	-
УСП				
УПС				

5. Добути проби вилодствей:

Вылість	дата	Вылість	дата	Вылість	дата

6. Виконувані діловодства:

№	Діловодство	від	до
1.	Зуртковий писар	XII.48.	V.48.
2.	наказний зуртковий	III.48.	IV.48.
3.	наказний Курітний писар	IV.48.	IX.48.
4.	Курітний писар.	IX.48.	II.49.
5.	зуртковий писар.	XII.48.	III.49.

7. Відзначення:

№	Рід відзначення	за: (причина)	дата

8. Перестороги:

№	Рід перестороги	за: (причина)	дата

9. Відбути табори, аустричі, курси і т. і.:

№	Назва табору, курсу, аустричі, місцевість	від	до
1.	ОБТ. у Вєрн	5.VII.48.	21.VIII.48.

07071

07071

Стверджую, що я заповнив цей листок совісно і вірно

Мюнхен-Фрайман, 6. IV. 1949. *Л. Онішкевич*
(місцевість) (дата) (підпис)

▲ Особовий листок Любомира Онішкевича — юнака куреня УПУ ім. Святослава Завойовника. Мюнхен-Фрайман, 1949 р.

В процесі перенесення журналу на рідні терени ми вирішили, що «Пластовий шлях» більше не має бути лише періодичним органом пластової думки (яким він був від повоєнних часів), а має перемінитись у загальний журнал пластових думок і подій. Він має не лише займатись теорією пластового виховання, а й стало описувати та віддзеркалювати практику загального пластового життя: події, діяльність пластових осередків і нашого членства.

Таким чином ми ґрунтовно змінили формат нашого журналу, подаючи на його сторінках багато ілюстрацій з пластової історії і сучасного життя. Ми перемінили зміст на той, що сьогодні маємо: репортажі з пластового життя, повідомлення про діяльність його членів, спомини з пластової історії, статті про визначних пластунок і пластунів, цікаві дискусії на різні пластові теми.

Число ідеологічних статей ми значно зменшили. Все це було зроблено для того, щоб журнал став дійсним дзеркалом пластового життя-буття. Це і є той журнал, що ви бачите тепер перед собою. Наш «Пластовий шлях» розрісся об'ємом і поширився тематикою. Під вмілим редакторством пл. сен. Юрія Леськова він не лише доходить до великої кількості пластунів, а й приваблює читачів з-поза нашої організації. Тому не дивно, що «Пластовий шлях» сьогодні має чимале коло читачів і є одним з найкращих патріотичних українських видань, поширюваних в Україні й у багатьох країнах на різних континентах, де свідомі українці зберігають свою ідентичність.

ПЛАСТИ, А НЕ ЖИТИ – ОСЬ, ЩО ВАЖЛИВО

NAVIGARE NECESSE EST, VIVERE NON EST NECESSE

< Пл. сен. Ольга Кальбус, ЧХ,
із залози «Озера Несамовитого»

**АГОЙ! 2020 РОКУ ПЛАСТОВОМУ
КУРЕНЮ УСП Ч. 16 «ЧОРНОМОРСЬКІ
ХВИЛІ» ВИПОВНЮЄТЬСЯ 60 РОКІВ, А
НАСТУПНОГО – КУРІНЬ УПС Ч. 40
«ЧОРНОМОРСЬКІ ХВИЛІ»
ВІДЗНАЧАТИМЕ СВОЄ 25-ЛІТТЯ!**

*Запрошуємо тебе, любий Друже чи люба Подруго,
пірнути разом з нами у море споминів та в глибинні
секрети традицій морського пластування.*

*Познайомся, наша гостя — пл. сен. Люба Китаста,
одна із «хвильок»-співзасновниць 16-го куреня,
саме вона (до спілки з іншою «хвилькою» Зіркою Ключас)
написала маршову пісню ЧХ «Гей, ми морські
хвильки з роду».*

v Морські простори — стихія «Чорноморських хвиль»

— Старшопластунський З'їзд, 1959. Вовча тропа, Іст Четгем. З'їжджаються пластуни і пластунки... Вітаються, обіймаються, реєструються, розтабовуються, романсують... Дорогою на таборову площу вмаршировує якась непересічно одягнена пластова група в невипрасуваних, напівмокрих одностроях — в білих (трохи сірих) тенісівках і шкарпетках, в білих (не дуже) морських шапочках, хустки «у морських вузлах», а не за приписом «зі шлюфкою»... Приблизно 20 пластунок марширують, танцюють «подвійним морським кроком» до пісні «Чорноморець, матінко»... Увесь водний вишкільний табір із Савт Лейку, включно з головним «чорноморцем» — Морським Вовком Яром Гладким, приїхав на з'їзд.

По двох тижнях безперервного немилосердного дощу вигляд одягу був далеким від дефілядних стандартів. Пластуни реагували по-різному: «Гей, то якась цікава громадка!.. То мусів бути добрий табір... Добре співають». Але були й інші відгуки: «Ну, пробують звернути на себе увагу... Що вони собі думають?! Гей, тенісівки не є частина однострою — або приведіть себе до порядку, або...». Треба було трохи чаром, трохи криком умовити-присмирити ту службу порядку, і морські пластуни залишилися на з'їзді без дальших опозицій.

ДО 60-ЛІТТЯ КУРЕННЯ УСП «ЧОРНОМОРСЬКІ ХВИЛІ»

✓ «Чорноморські хвилі» з куреня УПС ч. 40
добре пам'ятають, як творився курінь УСП ч. 16.
Курінна Рада, Словтсбург, США, 2016 р.

«Чорноморцям» було легше. Вони все-таки існують як курінь майже від початку Пласту, мають свій престиж, число, свої закони і права. Дівчата не мали такого історичного заступництва. Отож, тієї самої ночі дівчата скликали надзвичайну раду і вирішили на місці створити дівочий водний курінь — «Чорноморські Хвилі».

У січні наступного року (1960), разом із куренем «Чорноморці», дівчата відбули з'їзди і свою першу офіційну раду. Влітку того ж таки року дівочий курінь був затверджений ГПБ, діставши число 16. Так створились «Хвильки», або, як їх прозвали без злоби інші курені — «Бульки». Засновниць куреня було 20 з різних міст Америки. Серед них Дітройтська стежа старших пластунок «Амазонки», що в цілості увійшла до куреня. Люба Савчук і Оксана Кордуба мокли на тому вирішальному таборі в Савт Лейк, а Зірка Мілянчик і Христина Семанюк долучилися зразу на з'їзді.

Розпитаємо подругу Любу далі про ті часи.

— В усіх обрядах «Хвильок» присутня вода з Чорного моря. Чи вдавалося вам тоді в Америці дотриматися того?

— Ти будеш здивована, але скажу «так». То було можливо завдяки Оксані Смішкевич, першій курінній «Чорноморських Хвиль». Той скарб вона привезла з України. Ми дуже цінували його, тому наших «Крапель» купали-хрестили водою, до якої було додано кілька крапель чорноморського скарбу.

— Чим займалися «Хвилі», чи була у них якась спеціалізація, попри морську?

— Майже всі поповнили ряди новацьких і юнацьких виховниць. Влітку, попри морські табори з «Чорноморцями» чи без них, бували в командах і булавах пластових таборів. Дописували до пластових журналів «До висот», «Агой», «Юнак», «Готуйсь». А в 1970-80-х роках активно працювали в Комітеті переслідуваних в Україні, займалися підтримкою українців.

— Ми весь час говоримо з Тобою про курінь УСП, коли ж народився сороковий курінь УПС?

— То вже у сімдесятих роках ми мали перших сеньйорок, які активно вписалися в роботу у станіцях. А у вісімдесятих демонстрували своє існування у виховних та адміністративних постах, зокрема під час ЮМПЗ у 1982 та 1983 роках. Найбільш наполегливо працювала сеньйорська стежа в Нью-Джерзі. А на початку 1990-х відбувся великий з'їзд великих і малих «Хвильок». Понад 40 осіб взяли у ньому участь, і серед них 35 членок сеньйорату. Саме тоді сеньйорки-«Хвильки» офіційно зареєструвалися в курені, обговорили свій Правильник і обрали курінною Адю Бойдуник-Федаш. Влітку 1996 року ГПБ офіційно затвердила сеньйорський курінь «Чорноморські Хвилі», надавши число 40.

— Дякую, подруго Любо, за розмову. Можливо, Ти хочеш щось сказати насамкінець про сьогодні?

— Як одна з оригіналів-засновниць куреня, скажу, що мені, як і нам усім 60 років тому, не уявлялось в найбільше рожевих-фантастичних мріях, що колись перенесеться наш курінь в Україну. Тоді Советський Союз здавався безконечним і непереможним. Це було б своєрідне чудо!

Слава Богу, провидіння покерувало інакше. Ви таки реальні. Варто нам було працювати в Пласті, в українських культурних установах і громадах, а найголовніше, берегти і поглиблювати знання рідної української мови... Як мине та сучасна зараза, я би ще хотіла приїхати до вас, познайомитися з вами, може, навіть побувати на таборі (я ще в шатрі можу переспати) і поспівати біля ватри. Дав би того Бог...

Розмовляла пл. сен. Ольга Кальбус, ЧХ

▲ Одна із «хвильок» — співзасновниця 16-го куреня УСП пл. сен. Люба Китаста, ЧХ

Довідка:

Курені УСП ч. 16 та УПС ч. 40 «Чорноморські хвилі» разом із куренями «Чорноморці» опікуються царинною Морського пластування. Ідея діяльності цих куренів — плекання традицій українського моря, проведення водних і морських мандрівок, вишколів і таборів, виховництво та інструкторство. Сьогодні курені представлені в 4 краях: США, Україна, Велика Британія, Австралія.

Морське пластування є однією з ділянок пластової програми. В межах МП відбуваються різноманітні акції та заняття, що пов'язані з водою. Мета морського пластування — ознайомити і зацікавити пластунів мореплаванням, допомогти систематизовано та безпечно набути знання в цій ділянці.

Фото з архіву «Чорноморських Хвиль» США

«ПЛАСТУНАМ, ЩО НЕ ЗЛАМАЛИ СВОЇХ ПРИСЯГ»

Олесь Юрченко

Книга містить багато історичного матеріалу, а також розповідає про культурно-освітню, виховну та видавничу діяльність Пласту на теренах Івано-Франківщини й не тільки. Її видання стало можливим за сприяння міського голови Івано-Франківська пл. сен. Руслана Марцінків, а також за підтримки Івано-Франківської міської ради.

Приємно, що Пласт, маючи за плечима понад столітню історію, щоразу більше набирає ознак соціально значущої організації. І це виявляється не лише у підтримці місцевих органів влади чи на державному рівні, у щоразу більшому позитивному сприйнятті суспільством у різних регіонах України, а й у тому, що за висвітлення історичних сторінок нашої організації беруться непластуни — публіцисти, краєзнавці, письменники.

Так є з виходом у світ в серпні 2018 року книжки «Пластунам, що не зламали своїх присяг» Василя Романюка — письменника-публіциста, культурно-громадського діяча, краєзнавця, педагога, члена Національної спілки журналістів України. Він є автором біля десятка книг, а також багатьох статей духовно-релігійної та історико-краєзнавчої тематики.

Видавець — «Місто НВ», м. Івано-Франківськ.

— ” —

КНИЖКА МІСТИТЬ 19 РОЗДІЛІВ. ПОЧАТКОВІ РОЗПОВІДАЮТЬ ПРО ВИТОКИ МОЛОДІЖНОГО РУХУ ЗАГАЛОМ, ВІДТАК ЧИТАЄМО ПРО ЗАРОДЖЕННЯ ПЛАСТУ, ЗОКРЕМА У СТАНИСЛАВОВІ.

Є тут відомості і про Митрополита Андрея Шептицького — великого добродія Пласту, і про патріотичну діяльність пластунів та арештування їх окупаційною польською владою. Розповідається також про пластові часописи, оселю на Соколі і тамтешній табір-музей. В подальших розділах — відомості про відродження пластової організації (за матеріалами станиці Івано-Франківськ та округи), розповідь про відзначення 100-літнього ювілею організації. Цінною є інформація про пам'ятник пластунам, освячений та урочисто відкритий в Івано-Франківську 12 квітня 2012 року. Завершальними є розділи «На добро Україні» (про діяльність сучасного Пласту на прикарпатських теренах) і «Література та архівні матеріали» (приємно, що серед використаних джерел є і «Пластовий шлях»).

Книга вийшла дуже малим накладом — лише 300 примірників. Тому й розійшлася доволі швидко. Шкода, бо таке видання стало б надбанням бібліотек багатьох пластунів і непластунів, які цікавляться історією Пласту, краєзнавством чи загалом зародженням і розвитком молодіжних патріотичних рухів у Галичині в першій половині і наприкінці ХХ ст.

Книга приваблює якістю поліграфічного виконання, фаховим поданням тексту, а також значною кількістю якісних фотоілюстрацій.

Побільше б таких авторів, які глибоко досліджують нашу історію, а також представників влади, які розуміють важливість подібних праць і всіляко сприяють їх появі.

Ми ж від усього численного пластового товариства дякуємо авторові і всім, хто йому допоміг, за чудову у всіх відношеннях книгу, яка правдиво розповідає про наші захоплюючі, а часто й важкі історичні пластові стежки.

Є ЦИФРИ, ЯКІ НЕЛЕГКО ЛЯГАЮТЬ НА ПАПІР...

Статистика буває різною. Є цифри, які нелегко лягають на папір, бо за ними — людські долі і життя, мужність та жертвовність заради нас, дітей та онуків, заради майбутнього, заради України. Особливо важко писати про членів нашої організації, які віддали найцінніше — життя, щоб нині ми могли утверджувати омріяну поколіннями Незалежність. Все ж, часом цифри промовляють більше, аніж пафосні висловлювання.

< Вечір на фронті. Схід України, 2014 рік.
 Фото Віктора Гурняка — пластуна, добровольця
 батальйону «Айдар», який загинув у російсько-українській
 війні

Згідно з даними, які зібрав та узагальнив пл. сен. Юрій Юзич, ОЗО, більше 600 пластунів-воєнків боролися за Україну проти різних окупантів. Порахувати їх усіх складно, бо й досі ми не знаємо долі кожного члена довоєнної організації. Щоразу є великим відкриттям, коли вдається знайти родичів чи близьких тої чи іншої особи.

Нижче — умовна кількість пластунів, що належали до різних збройних формацій (за даними пластового мартирологу). Умовна, бо та сама людина могла бути, наприклад, в УСС, УГА і УВО, а загинути членом ОУН.

Українські Січові Стрільці — 53;
 УГА і Армія УНР — 48;
 Українська Військова Організація — 73;
 «Карпатська Січ» — 41;
 ДУН — 8;
 Дивізія «Галичина» — 26;
 УПА — 69;
 ОУН — 272;
 Збройні сили України — 5.

Велика подяка пластунам та історикам, які докладали і докладають зусилля для встановлення імен і родин всіх пластунів-героїв: Володимирові Морозу, Тарасові Гривулу, Володимирові Муравському, Ользі Свідзинській, Андрію Сові, Юрію Юзичу, Іванові Гоменюку, Лесику Онішуку, Тарасові Зеню та іншим. Згадаймо про бл. пам. Олесья Криськова, який доклав надмірних зусиль для увічнення пам'яті про загиблих Пластунів-Героїв.

— ” —

**ВІЙНА З РОСІЄЮ У НАШІ ЧАСИ ТРИВАЄ.
 ВЖЕ ПОНАД ДВІ СОТНІ
 ПЛАСТУНІВ-ВІЙСЬКОВИКІВ СТАЛИ ЇЇ
 УЧАСНИКАМИ, ЗІ ЗБРОЄЮ В РУКАХ
 ОБОРОНЯЮЧИ РІДНУ ЗЕМЛЮ. СЛАВА ВАМ,
 ПЛАСТОВІ ПОДРУГИ І ДРУЗИ!**

А про полеглих пам'ятаймо та вшановуймо їх: під час Ювілейних Зустрічей чи таборів, під час Свята Героїв чи тематичних ватр... Адже вони є великим прикладом жертвності для поколінь, які виховуємо.

Редакція

Пл. сен. Сергій Юзик, СМ, перед відкриттям
Всеукраїнського пластового вишкільного центру.
Буча, 14 жовтня 2018 р. Фото Володимира Неізнестного

пл. сен. СЕРГІЙ ЮЗИК, СМ:

«ЦІННОСТІ, ЯКІ НЕСЕ ЖУРНАЛ, ЗАЛИШАТЬСЯ,
А ВСЕ ІНШЕ — ЦЕ ФОРМА»

Пл. сен. Сергій Юзик, СМ, саме у цьому числі журналу є нашим співрозмовником невинадково. У Пласті його знають як талановитого провідника та виховника, вмілого адміністратора різних рівнів, а ще він знаний як справжнісінький мотор пластового видавництва та журналістики. Під час і після відновлення Пласту в Україні друг Сергій на різних щаблях пластового діловодства допомагав у вдосконаленні «Пластового шляху».

— **Друзе Сергію, коли вперше Ти зустрівся з нашим журналом?**

— Вперше — у 1993—1996 роках. Це був цікавий час: Пласт повернувся в Україну з діаспори. Повернувся до нас і «Пластовий шлях». Я став заступником редактора, а головним редактор тоді був пл. сен. Любомир Онишкевич. ПШ в той час міняв вигляд і зміст. Це було викликано тим, що пластова організація активно розвивалася в Україні, у Польщі, в інших країнах Європи.

До того тривали дискусії на тему пластової ідеології, пластуни обговорювали матеріали пластових конгресів, і раптом — зовсім інші реалії. Пласт відновлено в Україні. ПШ став органом думки та інформації, й надалі об'єднуючи членів організації по світі, а також ставши джерелом інформації назовні, для тих, хто цікавився нами. Журнал позиціонувався більше для зацікавлених. Політика редакції в той час: ПШ має бути цікавим не лише для пластової аудиторії, а й для позапластового загалу.

Відтоді ми почали писати про події, які відбувалися в пластовому і скавтському світі. Джемборі, ЮМПЗ, КУПО, новацькі злети... Ми друкували багато репортажів, інтерв'ю. Дописувачів було доволі багато, серед них ті, які лише починали пластувати, й ті, які пластували ще в довоєнний час. Безперечно, на сторінках журналу були думки про Пласт. Вони стосувалися передусім того, що думають пластуни довоєнного чи воєнного запряження про нашу сучасну організацію.

Заверстування «Пластового шляху» відбувалося з використанням новітнього обладнання. Формат видання до того був А5 (одноколірне видання, без ілюстрацій), а тепер — А4 (звичний для сучасних журналів, добре ілюстрований). Формували числа в Тернополі. Там діяло пластова видавниче підприємство.

Постійні читачі, які протягом багатьох років звикли до стилю і змісту, тепер отримували оновлений як виглядом, так і змістом журнал. Нічого дивного: змінювався світ, з'явився інтернет, в ногу з часом мінявся й журнал.

— **Ти згадав про пластова видавництво...**

— Так. Воно активно працювало. В той час ми все друкували в Тернополі. Пластова підприємство «Лілея» видавало не лише «Пластовий шлях». Тут друкували й газету «Пласт — український скавтінг», передруковували «Юнак» і «Готуйсь», «Вогонь Орлиної Ради», видали посібник «Лісових Чортів», «Батькам про Пласт», співаники, низку інших пластових видань.

— **Хто належав до кола дописувачів журналу?**

— Автори були з різних станиць. Географія широка: Закарпаття, Львів, Київ, Східна Україна. Багато писали пластуни довоєнного запряження. Часом бували дуже цікаві матеріали. Одного разу ми отримали пакуночок з фото. Переслала старша пані. Фото на Дністрі, табори на Тернопільщині, на деяких можна було впізнати Степана Бандеру, Лева Ребета. Пластуни у човнах, куховарять на березі. Це була львівська пані з родини Ребетів.

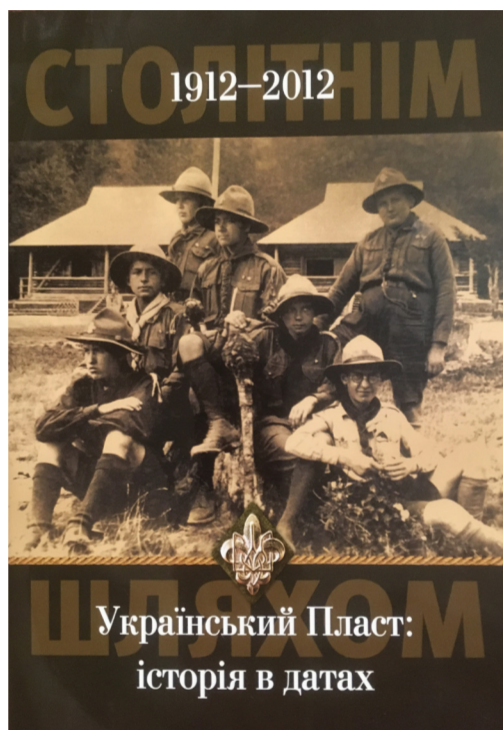
— **Ти працював над «Пластовим шляхом», перенесеним в Україну, від перших чисел?**

— Так. До цієї справи мене долучили друзі Любомир Романків та Любомир Онишкевич. Спочатку, в перших числах, вийшли друком і мої матеріали, а потім я був зайнятий версткою. Дизайн виданих в Україні чисел 1 і 2 створили непластуни, але редагували журнал пластуни. Подумав, що краще, якби й мистецьке оформлення робив пластун.

^ У 2015 році мистецьке оформлення «Пластового шляху» виконав пл. сен. Сергій Юзик

^ Лише одна з великої кількості пластових книжок, художнє оформлення яких зробив пл. сен. Сергій Юзик, СМ

Отже, почав верстати. В журналі важливе відображення пластового духу. Людина, не дотична до Пласту, не може це повноцінно зробити. Вона може лише гарно укласти сторінки, але це — не зовсім те, що потрібно.

— **Що для Тебе стало першим — «Сіроманці» чи «Пластовий шлях»?**

— Це відбувалося майже одночасно. Коли став «сіроманцем» — ще не був заступником редактора журналу. Маючи фотоапарат і диктофон, був діловодом КПС і знав, які події відбуваються. Отже, було, що міг почати день в Тернополі, на обід вже був у Львові, а під вечір — у Франківську. Ще й встигав повернутися додому. Всюди фотографував, записував інтерв'ю, знав, як укласти. Так, наприклад, робив для ПШ матеріал з Невицького, з Джемборі на Закарпатті. Там була конференція. Серед учасників — пластуни довоєнного запряження із Закарпаття. Про галичан знав, а тут — вперше зустрівся із закарпатцями. Дуже цікаво, запам'яталось.

Я завжди знав, де і що відбувається, де та які є пластуни. Гарні спогади про ті часи. Дуже цікаво було.

— **Що далі?**

— Потім час від часу публікував матеріали. Наступна моя зустріч із «Пластовим шляхом» відбулася вже в теперішній час. Знову ми змінювали дизайн і зміст журналу. Так вийшло, що був дотичним до ПШ на переломних етапах. Змінювалося щось у Пласті, змінювався час — отож і «Пластовий шлях» теж змінювався. Теперішній період характерний тим, що журнал, вже виконуючи функцію суто інформативного,

переставав бути таким. Про події зараз можна довідатися онлайн, з інтернету, завдяки сучасним засобам. Тим не менше, ПШ не втратив свого значення в іншому. Цей журнал — об'єднуючий для пластунів з різних країн світу. Щобільше, маючи гарний дизайн, ефектний і сучасний, маючи цікавий зміст, він притягує не лише пластунів, а й український загал.

Під час минулих двох каденцій я був діловодом видавництва та інформації ГПБ. Настав час розглянути концепцію «Пластового шляху». В моєму розумінні ПШ — не просто журнал. Це щось емоційне, коли людина отримує свіже число видання, розриває конверт, гортає сторінку за сторінкою. Читаючи, ніби переглядає змістовний фільм чи слухає гарний музичний твір. Тому зміст мають наповнювати цікаві інтерв'ю, дискусійні матеріали, публікації на історичну тематику, репортажі, відомості філателістичні чи про нові видання (чого більше ніде в періодичному вигляді та логічно укладеному ряді не зустрінемо).

Результатом нової концепції стали змістовні і, вважаю, дуже цінні публікації в рубриках «Бути вірним Україні» чи «Пластові постаті». Гарною творчою знахідкою, за моєю підказкою, стало нове оформлення сторінки 60 (зворот обкладинки). Тепер кожен, хто захоче, складе всі ці сторінки, починаючи з чисел 2014 року, й отримає окрему книжечку з історії пластових куренів.

— **Ти дві каденції поспіль виконував обов'язки головного діловода видавництва та інформації. Що скажеш про той час?**

— Це був неоднозначний час, який вимагав неоднозначних, часом сміливих рішень. Ми мали багато

дискусій про те, як рухатися вперед. Частина пласту-нів вважала, що пластове видавництво вичерпало себе і не вартує розвивати його на папері.

Можна говорити про книжку не як паперову річ, а як певний продукт, який несе інформацію, але несе й певний дизайн, змістове навантаження. Пластове видання завжди матиме свого читача: чи це на паперовому носії, чи в інтернеті. Але для того, щоби було електронне видання, мусить все одно хтось його зробити. Хтось мусить написати, відредагувати, оформити. Це і є видавництво.

За ті шість років моїх двох каденцій в ГПБ було видано багато книжок на папері: для юнацтва і для виховників, історичних і методичних. Окремий напрямок — це видання до 100-ліття Пласту. Ще один напрямок — електронна бібліотека пластових видань. В той час ми зробили сайт plast.org, великий портал (все про Пласт). Там є певні бібліотеки. Книжкова, яка доповнюється, посилання на матеріали про Пласт. Там є архів пластової довоєнної періодики, співаники, непоганий аудіоархів, а також новини про те, що відбувається в пластовому світі. Саме там можна відшукати будь-який пластовий правильник. Ті, хто хоче долучитися до Пласту чи записати дитину до нас, завдяки сайту отримали таку можливість. Це електронний аспект нашої роботи.

Ще були напрямки, які вимагали дизайнерської роботи. Ми привели до єдиного вигляду офіційні пластові видання. До того «Пластові Вісті» (вісник ГПБ) мали дизайн 1947 року. Ми розробили також сучасний дизайн всіх пластових бланків. Тепер вони колоритні, цікаві. Зробили дизайн всіх пластових грамот до пластових вищих відзначень — орденів. Отже, на даний час відзначений отримує нагороду не на звичайному бланку ГПБ, а на бланку, який вже виглядає по-сучасному.

Протягом згаданого часу я став автором макетів двох орденів: відзначення для добродіїв і благодійників Пласту — орден св. Архангела Михаїла, і другий — «А летом крил скоба» — відзначення для пласту-нів, які в громадському чи професійному житті досягли відповідних висот.

Ще один цікавий проект, який триває і зараз, це розробка дизайну фелона для пласту-нів-священиків. Таких вже є 6: як в Україні, так і на Американському континенті. Тепер священики-пластуни мають пластові фелони. Таким чимось не може похвалитися жодна інша українська організація.

Втілюю в життя ідею архиерейського облачення для єпископів з Пласту. Сподіваюся, до виходу цього інтерв'ю у світ ідею буде матеріалізовано.

Задумів і планів багато. Не все реалізував, бо на деякі треба більше часу, аніж каденція. Щоб їх втілити у життя, не конче бути на позиції діловода. Отже, будуть виходити у світ нові буклети, банери в інтернеті, відеоролики... Все це інформація, комунікація, а також видавництво, до якого ми звикли. Тепер воно набуває різних форм, залежно від того, як розвиваються технології.

Підхорунжий ст. пл. Сергій Юзик (на фото вгорі — перший праворуч, на фото внизу — перший ліворуч) під час завершення VIII Ювілейної Міжкрайової Пластової Зустрічі.

Львів, серпень 1993 р.

— Минув рік після 20-х Зборів КУПО. Ти кандидував на пост Голови ГПБ. Два голоси різниці між Тобою та опонентом — дуже гарний вияв довіри делегатів. Чим Ти займався в Пласті останні дванадцять місяців?

— Мене цікавить все, що діється в нашій організації. Бачив Пласт на всіх рівнях. Бачу як член станиці, як батько, бачу юнацтво, яке виростає і стає старшим. За 30 років, що я у Пласті, виросло багато поколінь. Цікаво і спостерігати, і брати участь у виховному процесі.

Бачу, як розвивається округа Тернопіль. 8 років був головою Окружної пластової старшини. Я її фактично створив — нашу пластову округу, бо окрім станиці Тернопіль осередків майже не було. Тепер багато перспективних і гарних станиць. Є пташата, новацтво. Ми двічі в році залучали по 30 нових осіб, проводили КВДЧ.

Бачив, як розвивається Пласт на рівні краю і на міжкрайовому рівні. Зараз час цікавий, швидко мінливий. Часто вже не можемо використовувати старі підходи.

Прикро, але цей рік кардинально інший, ніж минулий. Якщо у 2019-му було багато заходів, таборів, велика кількість виховників чи юнацтва з України таборувала за кордоном і навпаки, тепер, на жаль, через пандемію мусимо зовсім міняти свою діяльність.

Цікаво, що Пласт не склав руки, а почав шукати нові напрямки і перейшов в онлайн, де успішно відбуваються вишколи, сходи, Свята весни. Ось так ми можемо провадити працю. Не зникають цікаві люди та ідеї. Їх багато.

Якого би віку не був — почуваю себе молодим. Навіть нині, перед нашою розмовою, їздив на юнацький табір, який відбувається у форматі мандрівок: три гуртки мандрують окремо. Кожен юнак — у своєму наметі, по двоє в'яжуть деякі таборів споруди. Такі сучасні карантинні вимоги, тож їх слід дотримуватися. Цікаво, але юнаки навіть хліб пробували пекти в таборних умовах.

— Дещо інше запитання, але теж актуальне для України та українців цього року: чи варто пластунам іти в політику (в контексті місцевих виборів)?

— Варто. Наші друзі Ярослав Юрчишин, Роман Лозинський та інші дуже гарно виявляють себе в парламенті. Пласт — це світоглядна система, система цінностей. Вони звикли, заходячи в парламент, що люди повинні бути чесними. Тому їм важко. Вони намагаються пропагувати пластові цінності своєю парламентською діяльністю. Добре працюють, як члени команди, активні, завжди дають інтерв'ю, фахово промовляють. Нам приємно бачити таких депутатів у Верховній Раді.

Коли говоримо про місцеві вибори, добре, щоби вихованці Пласту йшли в політику і оті правила чесної гри, цінності несли в світ. Адже це і є наша ціль — «До щастя Вітчизну свою поведу». Ми хочемо не те, щоб отримати мандати, а щоб пластові цінності поширювались на місцевому чи обласному рівнях.

^ Пл. сен. Сергій Юзик і донька-пластунка Настя разом із Начальним Пластуном Любомиром Романковим. Львів, 2012 р.

v Член ГПБ та голова Тернопільської пластової округи пл. сен. Сергій Юзик вручив орден св. Юрія в бронзі ст. пл. Наталії Зелінці. Підгайці (Тернопільщина), 14 квітня 2018 р. Фото Віктора Смоляка

Це теж сприяє підвищенню доброго імені, іміджу Пласту, бо про пластунів, які отримують депутатські мандати, всі все знають. Навіть як хтось не афішує себе на білбордах, всі й так знають, що це пластун. Це і є відповідальність на представникові організації.

Вже в депутатському корпусі, як буде активний, додасть добре ім'я Пласту. Це сприяє тому, щоби Пласт поширювався на тих теренах, звідки походить пластун-депутат.

Є Пластовий вишкільний центр в Бучі, розбудовується у Винниках, є центри в Тернополі, Івано-Франківську, оселя «Волошка» на Рівненщині. Їх існування теж значною мірою залежатиме від тих пластунів, які будуть представляти Пласт в парламенті чи на інших владних рівнях.

Завдяки скоординованій позиції пластунів у владі і тих, які у «пластовій владі», стало можливим ухвалення закону про визнання пластового руху на рівні держави. Якби не було підтримки пластового загалу і активності та підтримки пластунів у Верховній Раді, такий закон не вдалося би прийняти. Але тут є важливий нюанс. Слід бути дуже обережним у тому, щоби на іміджі політиків-пластунів не будувалася реклама політичних партій. Імідж пластуна не можна використовувати для підняття загальнопартійного іміджу, якщо він десь «просів». Адже не секрет, що кмітливі політики намагаються шукати порядних людей, яскраві обличчя. Цим піднімають імідж, рейтинг, а цілі не завжди благородні. Це вимагає здорового глузду.

З іншого боку, ми є глобальною організацією. Отже, мусимо реагувати не лише на те, що є в Україні. На деякі виклики доводиться дуже вдумливо реагувати. Це спонукає, щоби кожне рішення було продуманим.

— На завершення розмови — знову про журнал. Чи «Пластовий шлях» на папері відзначить своє 100-ліття?

— Переконалий, що «Пластовий шлях» зустріне своє століття ще і на паперовому носії (в аналоговому форматі). Адже від того, що об'єднує, не відмовляються. Щоправда, кількість примірників паперової версії буде зменшуватися. Скажи, хто 20 років тому думав про Фейсбук? Коли ми в 1995 році робили «Пластовий шлях» — інтернет у нас тільки-но з'являвся. Для більшості це слово було незнайоме, а тепер немає дитини, яка би не знала про Інтернет.

Не можемо передбачити, як все змінюватиметься. Однак цінності, які несе журнал, залишаться, а все інше — це форма. Є пластуни, яким цікавий не лише зміст, а й вигляд, які хочуть залишити на якийсь час читання і повернутися знову, за філіжанкою кави: щось згадати за тією чи іншою публікацією, порозмірковувати... Очевидно, для когось буде цікавим мати «Пластовий шлях» у своєму гаджеті, але впевнений, що ПШ як такий має залишитися.

В теперішню пору редакція мала би бути свідомою того, що дуже важливо знати і відчувати, що ж насправді цікаво для читачів. Але, разом з тим, редакція має бути на крок попереду і підтягувати свого читача, змушувати його замислюватися. Передплатник журналу не просто мав би переглянути «Пластовий шлях» і покласти на полицю.

^ Під час урочистого вимаршу пластунів Тернопільської округи з нагоди річниці Першої Пластової Присяги. Підгайці (Тернопільщина), 14 квітня 2018 р. Фото Віктора Смоляка

Читач має відчутти якийсь стимул, підтримку на дусі. Ось такий слід має залишати кожне нове число. Від прочитаного у пластуна з'являється бажання продовжити працю, щось створити в Пласті, виявити творчість, організувати. Ось тоді результат досягнуто.

— Є нагода для побажань...

— ЗИЧУ РЕДАКЦІЇ СТВОРЮВАТИ ЖУРНАЛ ТАКИМ, ЩОБ І НАДАЛІ ВІН ЗАЛИШАВСЯ ЦІКАВИМ. НЕ БІЙТЕСЯ ЕКСПЕРИМЕНТУВАТИ І В ЗМІСТІ, І У ФОРМІ. ДОЛУЧАЙТЕ НОВИХ ДОПISУВАЧІВ.

Важливо, щоби журнал був доступним у соціальних мережах. Більшість пластунів там є. Пластові дискусії: щоби вони відбувалися в рамках ПШ і щоби саме «Пластовий шлях» їх модерував. Кожен пластун мав би знати, що, відвідавши сторінку ПШ в мережі, зможе прочитати цікаві та виважені думки.

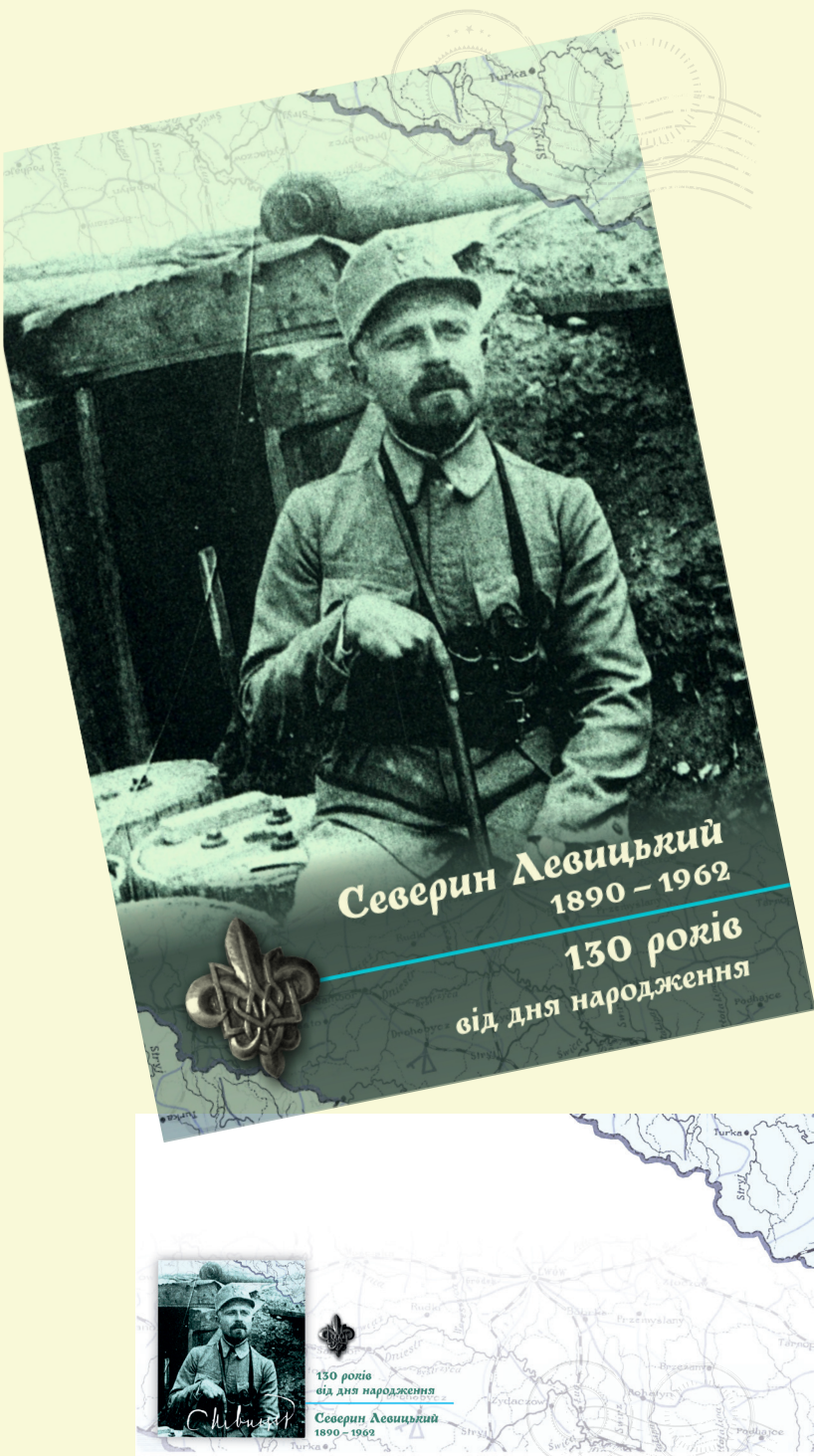
Такий підхід робитиме журнал актуальним та сучасним. Цього вам бажаю.

Запитував пл. сен. Юрій Леськів, СМ

ЮВІЛЕЙНІ ВИПУСКИ З НАГОДИ 130-ЛІТТЯ СІРОГО ЛЕВА

пл. сен. АНДРІЙ РЕБРИК, ЦМ

6 вересня виповнилося 130 років від дня народження Северина Левицького — Сірого Лева, Начального Пластуна. З цієї нагоди проєкт «Історія Пласту» спільно з Пластовим музеєм у США та Музеєм-архівом Пластового руху виготовили дві поштові листівки і два конверти.

Художнє оформлення виконали пл. сен. Тарас Зень, ЧоК (Івано-Франківськ) та пл. сен. Андрій Ребрик, ЦМ (Ужгород). Розмір листівок 10x15 см, варіант А — вертикальний, варіант Б — горизонтальний. Матова ламінація, одностороння. Наклад — 250 прим.

В оформленні використано фото, додане до машинопису «Спомини УСУСУСа», що зберігаються в Пластовому музеї у США. Фото без дати (ймовірно, 1916 або 1917 рік) з підписом доньки Сірого Лева Тетяни Криницької-Хамули: «First World War: My Father in the trenches».

На листівці варіанту А фотографія вписана в розмір аркуша, вгорі плавно переходить в зображення військової карти часів Першої світової війни; внизу на смужці сіро-зеленого відтінку підпис: «Северин Левицький, 1890—1962. 130 років від дня народження», з лівого боку зображення металеві пластові лілейки. Листівка варіанту Б має світле тло — зображення військової карти часів Першої світової війни, на яке накладено фото Северина Левицького і зображення металеві лілейки у лівому нижньому куті. Напис, ідентичний до уже згаданого, розташовано справа від фото; вище напису — автограф Сірого Лева.

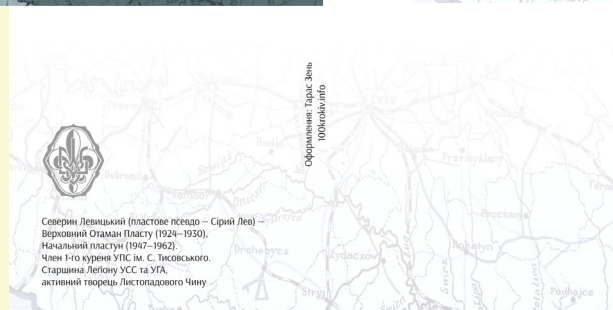
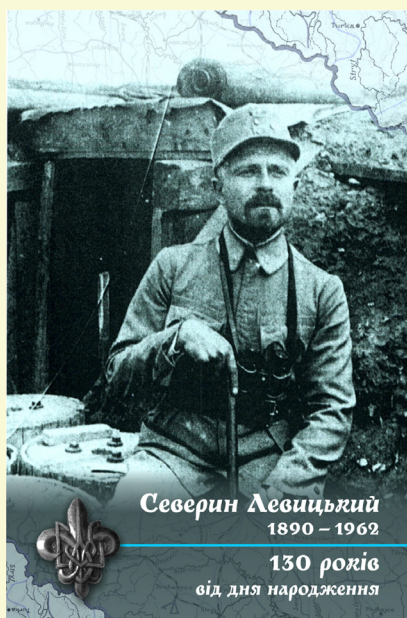
Обидві листівки зі зворотного боку мають однакове оформлення. Частина тла займають слабо виражені обриси військової карти; внизу зліва стисло подано інформацію про особу С. Левицького, над текстом — пластова лілейка в обрамленні, що його виконав графік Роберт Лісовський. Вертикально посередині вказано оформлювача й адресу сайту 100krokiv.info.

Для виготовлення конвертів використано таке ж зображення, що й на листівці варіанту Б, лише лілейку поміщено над інформацією про 130-ліття С. Левицького, а його автограф — внизу на фотографії. Конверти формату 22 x 11 см, надруковані на білому і на жовтуватому (крафтовому) папері.

Друк усієї згаданої продукції виконала друкарня видавництва «Гражда» в Ужгороді.

< В оформленні поштових листівок і конвертів автори використали фото, додане до машинопису «Спомини УСУСУСа» (зберігаються в Пластовому музеї у США)

АРКУШ МАРОК «130 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ СЕВЕРИНА ЛЕВИЦЬКОГО»

Те саме фото використано для виготовлення державних марок за програмою «Власна марка» в Івано-Франківську. Художнє оформлення пл. сен. Тараса Зеня, Чок (Івано-Франківськ) та пл. сен. Андрія Ребрика, ЦМ (Ужгород).

Аркуш горизонтальний, розділений на дві рівні частини. В частині справа розташовано 9 марок. Кожна марка, відповідно до шаблону пошти, має напис «Україна», тризуб і номінал. На власному зображенні марки вміщено вертикальний напис «Пластова пошта» і пластову лілейку. Внизу під фото напис «130 років від дня народження».

У лівій частині подано інформацію про ювілей і про особу Северина Левицького та надруковано те саме фото великого формату.

Одна марка має номінал V, що станом на 2020 рік дорівнює 9 гривням (вартість мінімального листа Укрпошти в межах України).

Марки видані за сприяння Пластового музею у США.

Якщо хтось із читачів зацікавлений у придбанні ювілейних випусків, присвячених Верховному Отаману, першому Начальному Пласту Северинові Левицькому, просимо звертатися за електронною адресою: 100krokiv@gmail.com.

МАРТА ТАРНАВСЬКА

**БІБЛІОТЕКАРКА, БІБЛІОГРАФ, ПОЕТКА, ПИСЬМЕННИЦЯ, ЛІТЕРАТУРНИЙ
КРИТИК, ІНІЦІАТОРКА КУЛЬТУРНИХ ПРОЄКТІВ, ПЛАСТУНКА**

пл. сен. кер. ЛАРИСА ЗАЛЕСЬКА ОНИШКЕВИЧ, ПС

Марту Сеньківську Тарнавську важко окреслити тільки одним зайняттям саме тому, що вона має своє виразне і важливе місце в кожному з них. Літературні критики ставили її у першому ряді поетів діаспори; науковці, дослідники і бібліотекарі цінують її численні довідники англomовної україніки і користуються ними; колись численна періодика української діаспори завжди очікувала її творів та дописів. А скільки інших починів до сьогодні завдячують їй своє існування! І все це робила одна особа? Так, усе це було вислідом зразково спрямованої праці талановитої пластунки!

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ

Марта Сеньківська побачила світ у Львові 15 листопада 1930 р.; батько, Теодосій, був лікарем, а мати, Ірена з Чайковських, — учителькою. Там же Марта ходила до гімназії, але воєнні події змінили нормальний напрям її життя, тож матуру вона склала 1948 р. у Берхстенгадені (Німеччина), в таборі переселенців. Наступного року вона одружилася з поетом і літературним критиком Остапом Тарнавським, і подружжя емігрувало до США. Після різної фізичної праці на американських фабриках п. Марта почала студії в університеті Темпл (Філадельфія). Незважаючи на збільшення їхньої родини (народилося два сини), а з тим й на обов'язки матері, 1962 р. вона закінчила студії соціології й антропології з найвищою оцінкою, *summa cum laude*, а після того ще й вищі студії — на диплом магістра бібліотечних наук (1964 р.). Хоча п. Марта тоді почала працювати як бібліотекар, вона далі слухала різні курси і спеціалізувалася у міжнародному бібліотekarстві в галузі права. Від 1967 до 1988 р. вона працювала як бібліотекар міжнародного права, а зрештою і заступник директора Бібліотеки міжнародного права, та як викладач на Правничому факультеті Пенсильванського університету.

БІБЛІОТЕКАР І БІБЛІОГРАФ

Марта Тарнавська публікувала статті, анотовані бібліографії і рецензії у таких журналах: *Law Journal*, *International Journal of Law Libraries*, *International Journal of Legal Information*, *Law Library Journal* і *Comparative Labor Law Journal*.

Поза професійною працею вона присвячувала вільний час ділянці бібліографії, пов'язаній з українікою. До 50-ліття української державности вона зібрала й опрацювала бібліографію «Українська національна революція в поезії 1917—1967 рр.» (1969), різні статті-розвідки і книжечку «Українська бібліотека в Америці: методичний посібник для практичної організації громадських бібліотек» (1983).

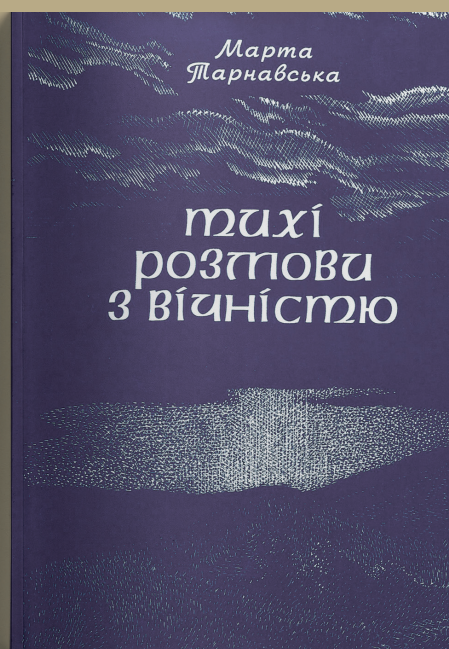
Вона писала статті про потреби громадських бібліотек, про українське книговидання в діаспорі. Її щораз обширніше опрацювання окремих бібліографій бачимо у виданні «Остап Тарнавський: бібліографічний покажчик» (1980). Згодом вийшла ціла серія важливих для науковців і дослідників збірників анотованої й англomовної україніки: «*Ukrainian Literature in English: Books and Pamphlets, 1891—1965*»

(1988), «*Ukrainian Literature in English: Articles in Journals and Collections, 1840—1965*» (1992), «*Ukrainian Literature in English, 1966—1979*» (2010), «*Ukrainian Literature in English, 1980—1989*» (1999), «*Ukrainian literature in English: Selected articles in journals and collections published since 2000*» (2011). Згадані книжки доступні в інтернеті. Всі такі збірники звичайно опрацьовують групи спеціалістів, а тут це зробила одна особа у свій вільний від праці час. Марта Тарнавська також видала свою докладну бібліографію: «*Автобібліографія*» (1998) і «*Автобібліографія: 1930—2010*» (2012).

ПОЕТКА, ПИСЬМЕННИЦЯ, ДОСЛІДНИЦЯ І ПЕРЕКЛАДАЧКА ЛІТЕРАТУРИ

Марта Сеньківська почала писати вірші у віці лише 10 літ, коли її рідня перебувала деякий час у вуйка, Лева Яцкевича (інженера і поета), який часто рецитував поезії Богдана Ігоря Антонича. Ця атмосфера дала їй натхнення продовжувати писати в юнацькому віці; перший друкований вірш був поміщений у пластовому журналі «Наш шлях» (м. Зальцбург, травень 1946 р.). Пізніше її твори були друковані у пластових журналах «На сліді», «Молоде Життя», «Пластова ватра» і «Юнак». У розмові з редакцією журналу «Юнак» 1968 р. поетка згадувала, що її заохочували до писання поезії редактори журналів, де вона друкувалася, серед них пластуні Богдан Кравців та Ольга Кузьмович.

▼ Книжка поезій Марти Тарнавської
«Тиха розмова з вічністю». Філадельфія, 1999 р.

У своїй першій збірці-перлині «Хвалю ілюзію» (1972) Марта Тарнавська відкрито і добродушно зачіпається із власними мріями чи ілюзіями. Ілюзії — це часто окреслення чогось гарного, доброго, омріяного, але — короткотривалого, минушого у світі вічності. Поетка «відчиняє їм вікно» і кидає сама собі виклик, як з ними дати раду:

ЗАПРОШЕННЯ

Ах, де ти, лицарю на білому коні?
(Вже місяць-молодик чарує вечір,
І в серця спраглого відчиненім вікні
З'явилась знову туга молодеча).

Ах, простягни бо приязне рам'я
І понеси мене у простір неба,
Щоб, наче зірку, віднайшла там я
Себе саму — свою любов до тебе.

Ах, відірви на мить но від землі,
Щоб знову я — замріяне дівчатко —
В ілюзій піднебеснім кораблі
Мандрівку починала від початку...

По вінця в серці туги і жаги:
Все вкрилося фантазії габою...
Чи вистачить відваги і снаги,
щоб справді, лицарю, піти з тобою?
(1962)

В ті роки поетка уточнює й оформлює своє філософське бачення світу і ділиться своєю аналізою у тому ж невловимому окресленні «хвалити ілюзію». Ці два слова насправді творять досить виразний, специфічний образ і опис, який немов заперечує саму неконкретність та короткотривалість ілюзії — бо все ж таки є і було що хвалити.

Отже, саме так ілюзія немов набирає різьбленості образу. Своє сприймання реальності ілюзії поетка описує так:

Складний, незрозумілий міркокосм:
шукаю правди — а бажаю міту,
у розум вірю — а рішаю серцем,
хвалю ілюзію, що помагає жити...
Вся мудрість життєва — маленький досвід:
Реальне тільки те, що пережите.
(вірш «Хвалю ілюзію», 1964)

Поетка досить горда з такої своєї раціональності. Ілюзія — це немов змагання з часом або й зі собою, це сприймання краси реальності і ходу часу, який уже не має влади над ілюзією, бо вона вже сповнилася, вона в минулому.

Після цієї збірки вийшли друком інші збірки поезій і перекладів: «Землетрус» (1981) і «Вибране» (2004). Збірка «Тихі розмови з вічністю» (1999) — це власні поезії і переклади з англійської, німецької, польської і російської мов; там також є переклади її поезій на англійську, польську, португальську, російську і французьку мови. Від 1955 р. М. Тарнавська почала писати також англomовні оповідання, які вона підписувала як «Marty». Має вона і збірник прози «Самотнє місце під сонцем» (1991), у якому залюбки пише у щоденниковому стилі записів героїні. Марта видала також своє дослідження «Євгенія Ярошинська: життя і творчість» (1976) та збірник статей і досліджень про літературу і культуру з рецензіями «Ключі до царства» (2001). Авторка має також збірочку споминів «Неповторне дитинство» (2010), що складається з уривків з її щоденника 1987—2002 рр. про її дітей і внуків. Разом всі її книжки, статті й рецензії складають понад 1200 позицій. Марта Тарнавська є дійсним членом Наукового Товариства ім. Шевченка в Америці, Української Вільної Академії Наук у США та Спільки письменників України.

▼ Перша збірка поезій Марти Тарнавської «Хвалю ілюзію» (1972 р.). Автор обкладинки відомий мистець Яків Гніздовський

КУЛЬТУРНІ ПРОЄКТИ, ВІДЗНАЧЕННЯ

^ Марта Сеньківська Тарнавська, 1946 р.
Мал. Леоніда Перфецького (1901—1977), відомого мистця баталіста і автора серії з пластового життя.
В його честь тепер названа вулиця у Львові

ПЛАСТУНКА

Подруга Марта стала пластункою 1945 р. у Зальцбургу. Там належала до булав юнацьких таборів, була курінною юначок, потім виховницею. У Філядельфії була гуртковою самостійного гуртка УСП (пізніше куреня) «Чортополохи», а 1968 стала «головним Чортополохом». Також у Філядельфії вона була засновницею і головою Літературно-мистецького пластового гуртка (1957 р.), співзасновницею (1958) і членкою управи Пластової бібліотеки, тривалий час — її бібліотекаркою.

Цю бібліотеку зорганізував і вів протягом 47 років курінь «Чортополохи», а 1992 р. передав Українському культурному центру, де вона діє досі.

Подруга Марта має дуже особисте ототожнення своєї поетичної творчості з Пластом: її перші друковані вірші мали підпис «Пластунка Остапа». Та це не було жіночим варіантом імени Остап, а родовим відмінком імени, себто Остапова пластунка.

Марта Тарнавська є пластункою з ініціативою. Реальність нашої діаспори така, що письменники мусять бути спонсорами своїх україномовних книжок. Тому подруга Марта створила власне видавництво «Мости», у якому видавала деякі свої книжки та книжки інших авторів.

Вона організувала різні літературні конкурси (зокрема, у 20-ліття, а згодом і 40-ліття існування Пластової бібліотеки); разом зі своїм куренем проголосила конкурс для письменників, а потім конкурс для молоді у читанні книг, 1970 р. вона часто доповідала і писала про потребу поширювати в англomовному світі інформації про українську літературу, тому дала почин першому українському журналу перекладів «Ukrainian Literature, A Journal of Translations» (2004, ред. Максим Тарнавський); перші річники вийшли друком завдяки підтримці Наукового Товариства ім. Шевченка в Америці, а подальші томи оприлюднено в електронній мережі.

Десятиліттями Марта Тарнавська належала до редакції «Нашого Життя», де вела рубрику про нові книжки, писала статті і рецензії; вона також вела новини про літературу на українській радіoproграмі у Філядельфії. Майже 20 років підготувляла статті про літературу для «Енциклопедії української діаспори».

Літературні твори та статті Марти Тарнавської не раз були відзначені на різних конкурсах: 1973 р. — у конкурсі Спілки Українських Журналістів; 1974 р. — у конкурсі Українського літературного фонду ім. І. Франка (за «Хвалю ілюзію»); 2001 р. — на літературному конкурсі фонду Воляників-Швабінських (за «Тихі розмови»). 2004 р. Посольство України у США дало їй відзначення за працю в Управі НТШ-А, а 2008 р. Уряд України нагородив її Орденom ім. княгині Ольги III ст.

Вся різноманітність літературної творчості, наукових досліджень, культурні та видавничі заходи, громадська діяльність вказують, наскільки подруга Марта Тарнавська є і творцем літератури, і громадським дороговказом, провідником у дусі Івана Франка. Уся її творчість була не тільки для власної душі, а й для громади, у вузькому і найширшому значенні, бо відчувала вагу того заклик: «Кожний думай, що на тобі мільонів стан стоїть».

ПЕТРО ФРАНКО НА ВІСТРІ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ БОРІТЬБИ 1914—1923 РОКІВ: ДОКУМЕНТИ СВІДЧАТЬ

(З нагоди 130-ліття від дня народження)

АНДРІЙ СОВА

Опрацьовуючи фонди різних архівів, автор відшукав низку документів, що висвітлюють життєвий шлях одного із засновників Пласту — Петра Франка, 130 років від дня народження якого виповнилося 28 червня 2020 року. Частина з них представлено увазі читачів. Ці документи походять з часів Першої світової війни та Української національної революції 1917—1923 рр. Тоді Петро Франко воював у лавах Легіону Українських січових стрільців (УСС), виконував доручення Української бойової управи (УБУ) УСС та уряду Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). У журнальній статті складно показати всю різноманітність документів, тому подамо лише декілька з них.

✓ Звіт четаря УСС Петра Франка про військове становище на відтинку фронту 17—18 червня 1916 р.

Ч. л.
 Петро Франко 26
 Звіт з ночи з 17-18/6 1916.
 На переліжку робів ходив з о 20:30, 11:30, 12:1, 2, 3. На переліжку полевої сторони о год. 9, 11:30, 12, і 3. О год. 12:30' побігали там перестрілка між полевою стороною з 1 намі-він Ріфін а підказка Москалятам, що тосу-стун са до котин 347.
 До зародження

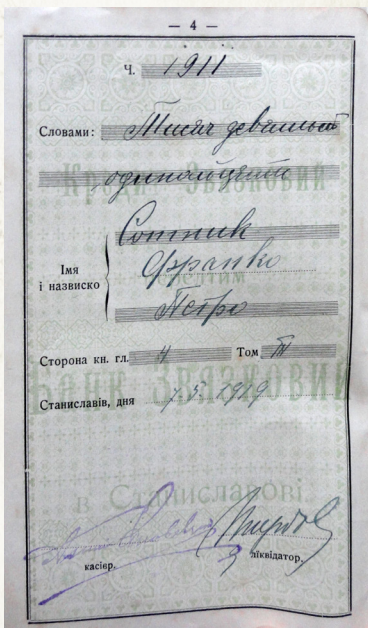
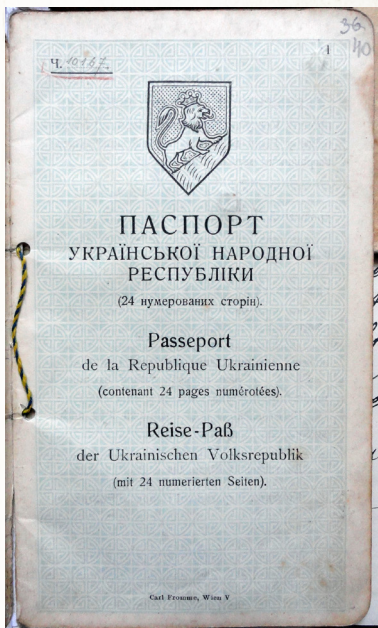
Власноручний звіт четаря УСС Петра Франка про військове становище на відтинку фронту вночі 17—18 червня 1916 р.¹ У ньому він подав не тільки дані про ситуацію на своєму відтинку фронту, а й зауваги та рекомендації щодо заходів, які б застерегли січових стрільців від раптового нападу ворога: «Траву перед полівкою належало би безпроволочно викосити що найменше до першої групи дерев, передівсім по обох берегах потічка, бо так як є, Москалі могли би легко підсунути ся незамітними аж до полівки».

Наступний документ — біографічні та службові дані про четаря УСС Петра Франка². Це є заповнений рукописний бланк, загальні частини якого сильно поблідли з часом, натомість усе вписане рукою Петра Франка дуже добре видно. Документ не датований. Зміст вказує, що його було написано не раніше 18 липня 1916 р. Цей невеличкий аркуш паперу є достатньо інформативним біографічним джерелом. У ньому, поміж іншим, вказується, що Петро Франко володів, окрім української, вісьмома мовами: німецькою, польською, англійською, французькою, латинською, білоруською, чеською, російською; добре розумівся на «хемії вибухових матері-

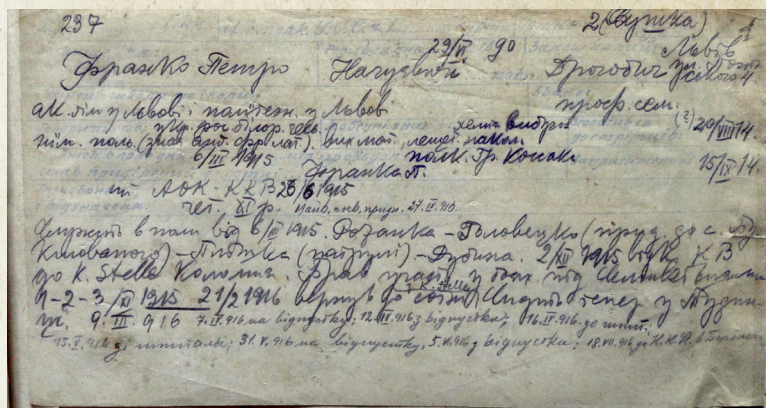
ялів», лещетарстві (лижному спорті) та наколесництві (велоспорті); в часі боїв Легіону УСС перебував у Рожанці, Головецькому, Плішці, Дубині та інших місцевостях, декілька разів був у відпустці, а також упродовж 16 квітня — 15 травня 1916 р. — у шпиталі. До речі, варто звернути увагу, що при заповненні документа Франко вказав дату свого народження: «29/VI. 1890, Нагуєвичі, пов. Дрогобич».

Зберігся в архіві і паспорт Петра Франка — громадянина Української Народної Республіки³. Це достатньо цінне джерело, яке ілюструє життя Петра Франка у 1919—1922 рр. Паспорт має 24 нумеровані сторінки. У ньому зазначено, що документ видано сотнику української армії Петру Франку 4 жовтня 1919 р. «в цілі подорожі і на побут до Юго-Славії (Любляна і Загреб) і назад». На сторінці 5 подано «описанє особи»: *волосе темно-блонд, брови блонд, очи сині, ніс звич., ріст середний*; у розділах «вуси» та «борода» поставлено прочерки, особливих знаків також не вказано. Тут же зазначено релігійну приналежність (*релігії православної*). На сторінці 6, на жаль, відсутня світлина Петра Франка. Далі в паспорті є печатки і відмітки різних державних установ тих країн, в яких перебував Петро Франко. Паспорт первісно був виданий на 6 місяців, згодом його чинність продовжувалася, про що зазначено на прикінцевих сторінках. Останній запис у паспорті, який датується 18 січня 1922 р., завершений печаткою Паспортного відділу Посольства ЗУНР у Відні і свідчить про те, що документ був дійсний до кінця 1922 року.

^ Паспорт громадянина Української Народної Республіки Петра Франка

¹ ЦДІАУЛ. — Ф. 640. — Оп. 1. — Спр. 11. — Арк. 26.
² ЦДІАУЛ. — Ф. 640. — Оп. 1. — Спр. 11. — Арк. 1.
³ ЦДІАУЛ. — Ф. 640. — Оп. 1. — Спр. 3. — Арк. 40—48 а.
⁴ ЦДІАУЛ. — Ф. 640. — Оп. 1. — Спр. 4. — Арк. 41.

^ Біографічні та службові дані про четаря УСС Петра Франка

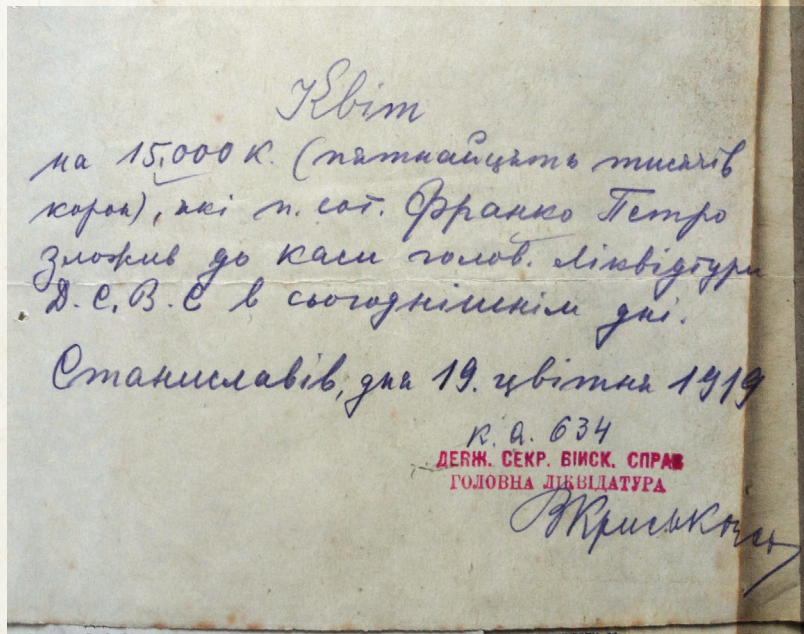
Четвертий документ — це квіт Петра Франка, написаний 19 квітня 1919 р. у Станиславові (тепер Івано-Франківськ)⁴. У документі зазначалося: «Квіт на 15.000 К[орон] (п'ятнайцять тисячів корон), які п[ан] с[отник] Франко Петро зложив до каси голов[ної] Ліквідатури Д[ержавного] С[екретаріату] В[ійськових] С[прав] в сьогоднішнім дні». Документ уклав службовець ліквідатури В. Крисько.

Велика подяка Петрові Галуцаку (внукові Петра Франка) та його дружині Олесі, які люб'язно надали для публікації світлини з родинного архіву.

Опубліковані документи і світлина поручника Петра Франка (з архіву Білевичів — Галуцаків) доповнюють життєвий шлях одного із засновників Пласту та дають надію, що невдовзі з'явиться цілісне дослідження його біографії.

З ширшою підбіркою документів Петра Франка можна ознайомитися у серії публікацій автора на сайті «Фотографії Старого Львова».

^ Квитанція про передачу коштів від Петра Франка до каси Головної Ліквідатури Державного Секретаріату Військових Справ ЗУНР. Станиславів, 19 квітня 1919 р.

ІСТОРІЯ ОДНОГО МАШИНОПИСУ: СПОГАДИ УСУСУСА

пл. сен. АНДРІЙ РЕБРИК, ЦМ

«Кінець 1914 року застав мене на карпатському фронті на північний захід від залізничної стації в Волівці. Я був тоді комендантом сотні УСС Горука. В квартирі сотника Дмитра Вітовського в с. Н. напротил переходу через Карпати "Руський Путь", який забезпечувала саме сотня Вітовського, одержав я наказ від Референта УСС при Корпусі ген. Лямезана, сот. М. Галуцинського, явитися до нього негайно до Волівця. Мети визову до Волівця в наказі не було подано, тому я з різними думками про свою дальшу долю "бив ногами", як звичайно на фронті, з наплечником та невідступним своїм "штуцом-бестшісер І.Р.24" на плечах»...

Липень 2018 року я провів у Пластовому музеї, індексуючи та скануючи тамтешні матеріали. Пластовий музей у США заснований 28 лютого 1952 року й оригінально розташовувався у Пластовій домівці на Кенілворс авеню 1020 в Тремонті, одному з районів Клівленда. Проте 1983 був перенесений до підвального приміщення церкви св. Йосафата в містечку Парма, Огайо.

Вже під кінець мого перебування треба було ще оглянути кілька коробок з різними матеріалами, щоб з'ясувати, чи є там щось цінне і варте уваги. То був кінець дня, і я швидко хотів все передивитись. У коробках були здебільшого різні вісники, одноднівки, копії різних документів, газет тощо. І серед усього цього лежав один машинопис. На титулі надруковано: «Спомини УСУСУСА. Северин Левицький. Писане в р. 1956 р. в м. Бофало. Бите в двох примірниках». Швидко перебіг очима зміст і зрозумів, що до рук потрапили цінні, до сьогодні абсолютно невідомі спогади безпосереднього учасника подій — тоді вояка цісарсько-королівської армії, четаря УСС, а «у цивілю» — Верховного Отамана та Начального Пластуна Северина Левицького, Сірого Лева.

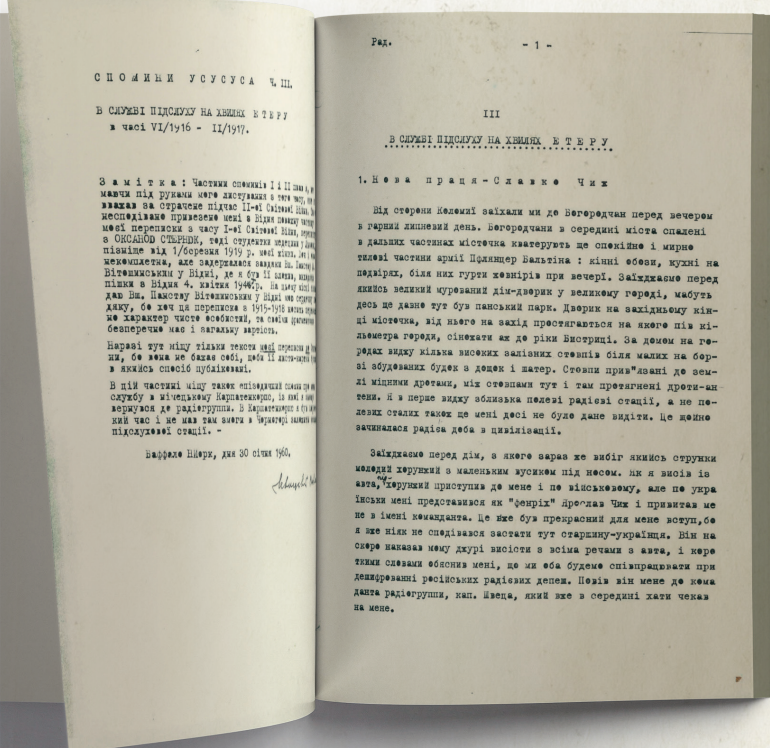
< Святокове застілля австро-угорських офіцерів. Северин Левицький (стоїть п'ятий ліворуч)

ЯК ЗНАЄМО, СЕВЕРИН ЛЕВИЦЬКИЙ ПІД ЧАС ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ СЛУЖИВ В УСС, ЗАВДЯКИ ЗНАННЮ МОВ І ВИСОКОМУ РІВНЮ ОСВІЧЕНОСТІ ЙОГО ВІДКОМАНДИРОВАЛИ ДО АВСТРІЙСЬКИХ ТА НІМЕЦЬКИХ ШТАБІВ, ДО НОВОЇ НА ТОЙ ЧАС РАДІОРОЗВІДКИ. ЗГОДОМ СЛУЖИВ В УКРАЇНСЬКІЙ ГАЛИЦЬКІЙ АРМІЇ, БУВ АД'ЮТАНТОМ ВІЛЬГЕЛЬМА ФРАНЦА ФОН ГАБСБУРГА ЛОТАРИНЗЬКОГО (ВАСИЛЯ ВИШИВАНОГО), ПОЛКОВНИКА ЛЕГІОНУ УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ.

Але повернімось до спогадів. На перших сторінках Сірий Лев подає зміст із 13 розділів, але фактично знайдений машинопис складається тільки з двох і ще трішки з третього: «При штабі пруського корпусу Маршалея», «При штабі австр. 30. піхотної дивізії», «В службі підслуху в етері». Після пізнішого знайомства з родиною Северина Левицького — внуком Александром Криницьким — у мене була надія знайти решту спогадів у домашньому архіві, але, на жаль, там виявився такий самий перший примірник з «двох битих», як зазначено на титулі. Цілком ймовірно, що С. Левицький ніколи й не написав інші частини, думаючи, що через якийсь час допише. Очевидно, не сталося...

∨ Аркуші машинопису

∧ Северин Левицький (позначений хрестиком), пункт радіорозвідки, Кірлібаба, 1917

Але про що ж на сторінках спогадів згадує Леві, як його дружньо називали вояки в цісарсько-королівському війську?

З машинопису дізнаємось про життя та побут вояків австро-угорської армії. Про відносини між представниками різних народів в австрійському війську, про ставлення офіцерського складу до української ідеї та «української іриденти». Дізнаємось про «внутрішню кухню» військових штабів та про перебіг операцій, як от Брусилівський прорив та ін.

Спогади раз у раз переплетені докладними, інколи дуже зворушливими історіями про різних людей, з якими довелось перетнутись у житті Северину Левицькому. Цікавою є і згадка про дворічне листування Сірого Лева з відомим українським політичним діячем, літературним критиком, публіцистом Дмитром Донцовим (щоправда, де сьогодні знаходяться оригінали цих листів — невідомо). А от листування 1916—1918 років з Оксаною Стернюк, майбутньою дружиною Сірого Лева, збереглося у родинному архіві внука Александра Криницького.

«ЩІ СПОМИНИ БУДУТЬ МАТИ ПЕВНІ НЕДОЛІКИ, БО ПИШУ ЇХ ВЖЕ МАЙЖЕ ПО СОРОК ЛІТАХ, БЕЗ НІЯКИХ ДО ТОГО МАТЕРІАЛІВ. ПРОВАДИВ Я СПРАВДІ ЩОДЕННИК ПІД ЧАС ЦІЛОЇ 1-ОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ, В ЯКОМУ ОКРЕМИЙ ЗШИТОК ПРИСВЯЧЕНО РОКАМ 1918—1920».

Є тут і кілька абсолютно гостросюжетних епізодів. Один з них, наприклад, починається однієї осінньої п'ятниці 1915 року за офіцерською вечерею і переростає в дуель Сірого Лева з польським оберлейтнантом. Або інший — врятування життя відомому українському письменникові, громадському діячеві, а на той час депутату Австро-Угорського парламенту Василеві Стефанику, якого військова угорська адміністрація засудила на «кару смерті». Або зустріч на самісінькій лінії фронту, що проходив через хребет Черногора (на «передку», як би тепер сказали), з директором учительської семінарії в Заліщиках, письменником Осипом Маковеєм...

Але тут залишаємо інтригу, щоб цікаво було читати майбутню книгу. Адже Пластовий музей (США) спільно з Музеєм-архівом Пластового руху та Головною Пластовою Булавою готує окреме видання спогадів. Крім них книга буде містити також маловідому, але влучну й досить актуальну прижиттєву публіцистику Сірого Лева (публікації в журналах «Молоде життя», «На сліді» тощо), а також спогади про Начального Пластуна.

***

УРИВОК ЗІ СПОГАДІВ

...Перша ніч у старій квартирі в Рус Полянці була дійсно по мандрівці на Попі Івані та людвиганських полонинах райським прибіжищем, а я так на цю квартиру ще недавно нарікав... Вже на другий день, здавши звіт в 200-ій дивізії, був я вільний, зайвий на цьому фронті. Адію, Піп Іван, Копилаш, Рус Поляна, але й адію надіє на відбиття Покуття й східних частей Галичини. Мене відслано назад до полк. Редліха. Тим разом їду до Леордини вже особовим автом штабу.

Минали роки, по далеких мандрівках, про історичних переворотках 1918 і дальших років я замешкав в 20-их рр. знову у Львові. Щасливому збігові обставин завдячую, що не опинився тоді як керівник нафтової копальні на острові... Суматрі в Азії, а на учительській посаді у Львові, до того ще й став Верховним Отаманом Пласту.

В 1924 р. вибираюся на пластову стрічу на Писаному Камені за м. Косовом на Гуцульщині.

Nr. 240. Czarnohora.

Jeziro Szybene pod Tomnatykiem 1991 m. n. p. m.

▲ Озеро Шибене в Черногорі (зараз не існує), листівка 1928 року

▲ Северин Левицький (на передньому плані), пункт радіорозвідки, Кірлібаба, 1917

По закінченні стрічі беру з собою яких 20 пластунів (-ок) зі Стрічі й веду їх на Шибене, через Красноїлю, Голови, полон. Скупову, через Бабу Лудову. Йдуть тоді зо мною м.и. Ростислава Демчук, нині в Нью-Йорку пані Гузарєва, Анна Круль, нині пані Білоус у Вінніпезі, нині вже бабці, тоді юначки 3-го пл. куреня ім. кн. Ярославни у Львові. За два дні маршу ми вже над Шибеним при його устю до Черемошу. Давнє місто бараків якби язиком злизав.

Якби не залишки в землі копаних бункрів, якби не рештки ще дротів колючих, то й не пізнати було б, що тут було тому шість літ, тільки вздовж Черногори залишилися добрі сліди окопів та бункрів з каміння, тільки вже загально без дощок і папи. На місцях, де колись валено грубі смереки, де стояли навіть церква й кіно, молоді смерічки-самосівки й дивні, високі в чоловіка зілля, що лілією цвітуть. Зерно цього зілля прийшло, як ботаніки твердять, з далеких сторін Австрії чи Німеччини як висівки нечистого вівса, яким ми колись годували наших мулів. Матеріал із бараків розібрали були гуцули на свої війною розбиті хати. Добре, що хоч цим за ворожого польського режиму могли гуцули поратуватися...

«ПЛАСТОВИЙ ШЛЯХ» 90 РОКІВ ТОМУ: З ЧОГО ВСЕ ПОЧИНАЛОСЯ

пл. сен. ОЛЬГА СВДІЗИНСЬКА

▲ Обкладинка «Пластового шляху» роботи Івана Крушельницького. Реклама «Пластового шляху», вміщена на звороті обкладинки

ТЕХНІЧНА СТОРОНА ВИДАННЯ

Журнал «Пластовий Шлях», який зараз є найдавнішим (і єдиним) періодичним пластовим виданням, свого часу був наймолодшим часописом Українського Пластового Уладу. Він почав виходити 1930 року, і до заборони Пласту було видруковано 3 числа. Після того настала тривала перерва, зумовлена переслідуванням організації з боку польської влади, тож відновити журнал вдалося лише через 20 років. Яким був перший «Пластовий шлях», які були задуми його редакції, що таке видання означало для УПУ і для українського суспільства в цілому?

Тримаю в руках ті перші числа 1930 року — насправді це не оригінал, а репринтне перевидання, виконане Головною Пластовою Булавою в Дітройті. Але ці відбитки вповні відповідають оригіналам, хіба, може, менш поживклі.

На палітурці напис, виконаний незаним для сучасного дизайнера шрифтом, а під написом — надзвичайно лаконічна графіка: рівні лінії, що нагадують лабіринт, на деяких сторонах цього лабіринту — схематичні смєрки. Смєрки — це Карпати, а отже, Пласт у мандрівці, а лінії, різноманітні, але прямі й відверті, — це шляхи. Використано лише два кольори, але вони відповідають саме такому прочитанню: слово «пластовий» кольору смєрек, «шлях» — кольору ліній. Унизу, в лівому куточку, ініціали: «І.К.». Автор обкладинки розкритий лише у першому числі: Іван Крушельницький (саме так зазначене ім'я). Той самий Іван Крушельницький, син Антона, знаний на той час в Галичині молодий поет і графік, що незабаром виїхав до Харкова і став однією з перших жертв сталінського режиму з родини Крушельницьких... Досі ми не маємо відомостей про те, чи належав Іван до Пласту, але точно знаємо, що пластуном був його брат Тарас, який на час появи цієї графічної роботи, правдоподібно, перебував у польській тюрмі.

▲ Лист Дмитра Геродота з Бухареста, адресований адміністратору «Пластового шляху» Данилові Фіголю

На звороті обкладинки тими ж кольорами, що й перша сторінка, друкувалася реклама передплати журналу. Тут було також використано назву «Пластовий шлях», і саме цю конфігурацію літер для заголовка не так давно відтворив попередній технічний редактор журналу пл. сен. В'ячеслав Стебницький. Отож, теперішній читач не зустрічається, як 90 років тому, з роботою Івана Крушельницького, але бачить на обкладинці журналу літери, що використовувалися ще 1930 року.

Оформленням видання всередині займалася, ймовірно, друкарня оо. Василіян у Жовкві — одне з найбільших і найпопулярніших тогочасних видавничих підприємств. Тому, на жаль, не знаємо імен інших технічних виконавців: хто підбирав шрифти, набирив текст тощо.

Повний склад редакції журналу також на теперішній час невідомий. Серед технічних даних було вказано, що видає часопис кооператива «Пласт» у Львові (спочатку містилася на вул. Бляхарській, 11, а коли пластуни виселили з тієї домівки — перебувала у приміщенні Музичного інституту ім. М. Лисенка на вул. Шашкевича, 5), редагує колегія, а відповідальним редактором зазначався інженер Андрій Сербин, ОЗО, директор кооперативи «Пласт», економічний референт Верховної Пластової Команди. Зі статей можна довідатися, що до редакції належало четверо осіб і що автором назви часопису був Євген Коропецький.

Адмініструванням видання займався Данило Фіголь, знаний пластун-фотограф, старший брат майбутнього провідника двох Пластових Конгресів Атанаса Фіголя. В Центральному державному історичному архіві України у Львові (фонд 404, редакція «Молодого життя») збереглося декілька документів, що стосуються адміністрації журналу. Здебільшого це копії листів з умовами співпраці, що були надіслані в українські книгарні Галичини і Волині та до українських осередків за кордоном. Серед останніх привертає увагу листування з представником українців Румунії Дмитром Геродотом з Бухареста, що замовив по 6 примірників «Пластового шляху»: три для передплатників на місці, три для пересилання в Чернівці.

Одне число журналу можна було придбати за 60 сотиків, для передплатників передбачалася знижка: 1,50 злотих коштувало би три числа (півроку), 3 злотих — повний річник, шість (як впливає з різних документів) або п'ять чисел (як було зазначено в рекламі). На жаль, як уже згадувалося, виходив «Пластовий шлях» лише півроку.

ІДЕЯ ВИДАННЯ ТА ЙОГО ЗМІСТ

Уже в першому числі редакція чітко заманіфестувала напрямок своєї діяльності. Під заголовком на першій сторінці значилося: «Часопис проводу Українського Пластового Уряду, присвячений справам позашкільного виховання молоді»; починаючи від другого числа та ж інформація дублювалася французькою мовою. Вступна редакційна стаття була вміщена лише в першому числі. У ній було пояснено появу нового видання «пекучою потребою провідницького слова». Оскільки редакційну статтю читач знайде на сторінці 4 цього, 200-го, випуску, немає сенсу тут її переказувати. Натомість звернімося до вже згаданої реклами з останньої сторінки обкладинки, адже саме реклама мала виразно промовити до суспільства, була своєрідною декларацією намірів редакції (зазначу, що сучасна візуальна реклама різко відрізняється від тодішньої змістової). Отже, опускаючи технічні деталі, можемо дізнатися таке:

«ПШ обговорюватиме справи новітнього виховання в нас і за границею, зокрема подаватиме й з'ясовуватиме головні й підставові напрямні пластової ідеології й виховання.»

ПШ подаватиме інформацію з поля методики пластової праці, обговорюватиме справи пластово-організаційні й приносить вісті з життя цілого Укр. Пластового Уряду й всіх інших пластових організацій цілого світа. Обговорюватиме пластові книжки й часописи, міститиме пластову бібліографію.»

ПШ зв'язуватиме Укр. Пласт тісно з усенароднім українським життям, із його минулим і майбутнім, розглядаючи укр. пластове життя на тлі життя цілого Українського Народу та його ідейних поривів до кращого завтра.»

ПШ приносить свою увагу економічному движенню Укр. Народу, уважаючи економічну силу як одну із конечних передумов гарного успіху в життю одиниць і цілих народів і створення життя радісного, здорового пласт. світогляду.»

Останнім пунктом цієї реклами було публікування вістей від пластового проводу — розпорядків, інструкцій, інформацій тощо.

Отже, загальна ідея журналу полягала у поширенні пластового світогляду на широкий загал читачів: це не мало бути видання для юнацтва, бо цю нішу уже десять років займало «Молоде життя»; не мав бути й вісник проводу, як у нас часто думають, хоча, як бачимо, провід зарезервував для організаційних повідомлень дві-три прикінцеві сторінки. Це мав бути часопис для українців, часопис, який формувал би провідників молоді.

Саме статті провідників заповнювали основну частину журнальних сторінок. Думаю, не місце тут на перерахування змісту усіх трьох чисел, але вказаних у рекламі напрямних редакція чітко дотримувалася. Тут можна знайти ідеологічні статті Олександра Тисовського і Володимира Кузьмовича, статті про методику пластової праці, наприклад, про проведення інструкторських таборів (Андрій П'ясецький та «Ті, що греблі рвуть») або про працю для громади (Степан Охримович). Методичним питанням присвячена також дуже цікава публікація «Формування пл. провідника й метода Пельмана». Йдеться про систему самовиховання, якої дотримувався й Бі-Пі (цікавому читачеві — пошукайте в мережі інформацію про Кристофера Луїса Пельмана, який, зокрема, запровадив методику мемо-гри).

Про економічні питання писали в журналі інж. Андрій Сербин, Роман Верес. Це був один з аспектів впливу Пласту на широку громадськість, адже відомі факти, коли економічні почини активних пластунів переростали у загальнонародні рухи. Як приклад можна навести активізацію пластунами діяльності протиалкогольного товариства «Відродження». Загалом справи економіки (розвиток кооперації, ремісництво, ощадність, заробіток) були для пластунів дуже важливими. Наявність економічно активного і багатшого польського та єврейського населення Галичини була потужним стимулом для саморозвитку українців. Хотілося б, щоб сучасний Пласт брав приклад зі своїх попередників, бо, як казав Іван Боберський, «наша сила в нас самих».

Серед авторів «Пластового шляху» одна особа ховалася під псевдонімом Senior. Не знаємо точно, хто це був, хоч на підставі стилістики і змісту можна висувати різні здогадки (член редакції ПШ, активний старший пластун зі Львова, член ВПК, можливо, раніше належав до редакції «Молодого життя»). Senior у легкій формі, часом дотепно, а часом патетично розповідав про новини з пластового життя. Цікаво, наприклад, читати опис сутичок між москвофілами зі Ставропігійського братства і пластунами при виселенні останніх з домівки на Бляхарській, 11. Автор не просто констатував факти і називав події, а аналізував їх причини і наслідки.

Северин Левицький писав про життя української молоді в інших державах, хтось із членів редакції подавав новини скавтського світу. Завершував журнал огляд пластової (себто скавтської) преси і літератури. Тут, ймовірно, слід пригадати, що до Другої світової війни, та й дещо після неї, для українців слово «пластун» було точним відповідником

англійського «scout», тож, наприклад, у ПШ можна було дізнатися про перебіг «V Міжнародної Пластової Конференції», що відбулася 1929 року в Arrows Park в Англії. Щойно коли українські пластуни розселилися по різних країнах світу, таке вживання стало викликати непорозуміння, тож від нього відмовилися.

ЗНАЧЕННЯ «ПЛАСТОВОГО ШЛЯХУ» ДЛЯ УПУ

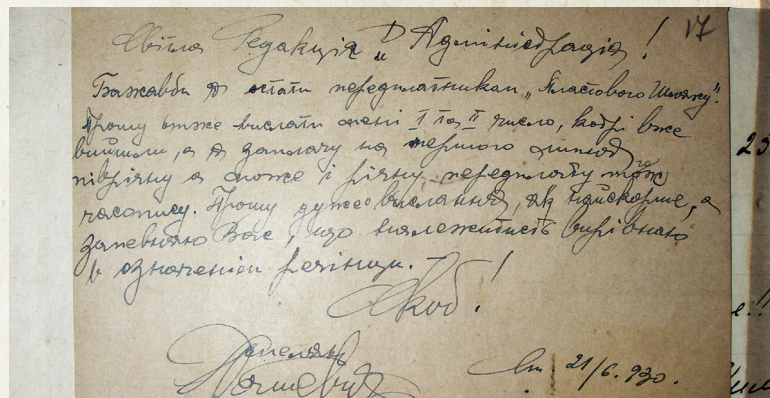
Якщо подивитися на історію пластової преси, побачимо подібність шляхів розвитку періодики на різних етапах існування організації. Перш за все на сторінках визнаної преси з'являються інформаційні статті про те, що таке Пласт. Юнацькі частини творять багато власних часописів, що з'являються і зникають, пишуть здебільшого гумористичні речі, хоч іноді й цілком поважні статті. Потрібно певний час, плекання характерів, стилю, вміння спостерігати й аналізувати, щоб наважитися на солідне видання, що зорієнтоване на значно ширшу аудиторію, ніж невелика група однодумців.

Саме тому поява «Пластового шляху» 1930 року свідчила про зрілість організації, про її готовність не просто «виходити назовні», а й очолювати і провадити дискусію.

Рекомендую кожному сучасному читачеві ознайомитися з цими унікальними трьома числами журналу. Ці тексти не такі, до яких звикли ми у добу соцмереж. У них треба вдумуватися, повертатися до них, можливо, позначати цікаві місця. Звісно, вони несуть відбиток часу, але більшість із них промовить до нас не менше, ніж до пластунів 1930-го.

> Лист Омеляна Ляшевича зі Станіславова від 21 червня 1930 року стосовно передплати «Пластового шляху»

При Ватрі

сольовий на баритоновий голос в супроводі фортепіано

Andante con moto

слова: М'бай
Муз. Шко-
ла Зарп. сур. № 3а

З МИНУЛОГО ОДНІЄЇ ПЛАСТОВОЇ ПІСНІ

пл. сен. ОЛЬГА СВИДЗИНСЬКА

Якою буває доля поезії, що стає піснею? Чи є момент, коли пісня втрачає автора і перетворюється на народну? Котрий з варіантів тексту народної пісні «правильніший»? Безперечно, з такими питаннями стикався кожен, хто хоч колись у житті співав — чи сам собі, чи в колі друзів, чи біля пластової ватри. Ці питання ставлять і дослідники народної творчості, музики, укладачі співаників, зрештою, юристи, спеціалісти з авторського права. Бо відповіді на них однозначно — занадто складно, подекуди й неможливо.

А можна не бути категоричними, а просто зазирнути в минуле і поглянути на історію пісні.

ХОЧА Б ТАКОЇ ЗНАНОЇ КОЖНОМУ ПЛАСТУНОВІ — ПІСНІ «ПРИ ВАТРІ», ЯКА КОЛИСЬ СТАЛА ЦЕРЕМОНІАЛЬНОЮ. В ОСТАННЄ ДЕСЯТИЛІТТЯ У МЕЖАХ ПЛАСТОВОГО ЖАРГОНУ ЦЕРЕМОНІАЛ НАВІТЬ ПОРОДИВ НЕСПОДІВАНЕ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ СЛОВА «СІРІТИ».

Напевно, кращого твору для завершення таборового дня годі й придумати. Його слова переносять на схили Сокола, де під неперестанний шум Лімниці і потріскування смерек справді зароджуються сміливі мрії, а серце сповнюється якоюсь містичною силою.

Саме про табір на Соколі і написав свій вірш Юрій Старосольський — тоді організатор таборів таємного Пласту, а згодом, уже за океаном, — Начальний Пластун. Як редактор журналу для молоді «На сліді» опублікував його на титульній сторінці серпневого числа за 1936 рік. Первісно вірш складався з п'яти строф, а його текст дещо — у малих нюансах — відрізнявся від того, що зараз ми знаємо.

В переселених таборах у Німеччині 1947 року Юрій П'ясецький уклав музику, створивши пісню на два куплети. Отже, одна строфа виявилася зайвою, бо не лягала у структуру музичного твору. Уже згодом було підредаговано текст. 1947 року на Ювілейному Святі весни в Міттенвальді відбулося у перше виконання «Сірили у сумерку...» в супроводі струнної оркестри. Пісня одразу захопила пластунів і блискучо поширилася між учасниками ЮСВ, які понесли її далі, за моря.

Родина Старосольських зберегла нотний запис, виконаний автором музики в дарунок авторові слів (в аранжуванні для фортепіано). Авторство Юрій П'ясецький зазначив лаконічно: «Слова твої, музика моя». Сьогодні завдяки другу Андрію Котлярчукові можемо представити цей нотний запис читачам журналу.

«При ватрі» — напевно, єдина пластова пісня, яку я мала нагоду почути на великій сцені незалежної України. Сталося це не лише через високий рівень твору, а й через те, що свого часу його включила до свого альбому неповторна пластунка Квітка Цісик. А зі сцени Львівської філармонії його співала у супроводі одного з найкращих камерних оркестрів «Віртуози Львова» друга пластунка — наша надзвичайна Оксана Муха, послідовниця Квітки. Не знаю, що переживала тоді Оксана, як цей твір відчували оркестранти, але ми, слухачі, сиділи вже не в залі, а на таборовій галявині...

Вірю, що у пластовому середовищі зродиться ще багато пречудових пісень, але твір двох Юріїв — Старосольського і П'ясецького — залишиться пластовою класикою.

С. Ор.*

ПРИ ВАТРІ

Сірили у сумерку півночі шатра,
Застигнув у чорному безрусі світ,
Лиш ясним полум'ям іскрилася ватра
І сипала зорям привіт.

Завмерло життя у карпатському борі,
І тільки у гущі кричала сова.
З-над ватри неслися ген-ген, аж під зорі
Юнацької думи слова.

Над ватрою постаті юні, хлоп'ячі
Заслухані в золото слів, що лились:
Про волю — минуле, про мрії горячі,
Про славу, що прийде колись.

Заслухались кедри — горганської ночі,
І гомін пішов по долинах, верхах,
Горіли завзяттям юнацької очі
І сила родилась в серцях.

Погасло багаття; горіли ще мрії.
Кінчила буття заворожена ніч.
Далеко на сході багрились обрії
Воскресній зорі назустріч.

На сліді. — 1936. — ч. 7.

1. Юрій Старосольський, 1930 р.
2. Титульна сторінка журналу «На сліді» (ч. 7 за 1936 рік)
3. Четверта сторінка нотного запису з дарчим написом автора музики, Мюнхен, 1947 р.

* С[амітній] Ор[ел] — журналістський псевдонім Юрія Старосольського, що його він використовував у часописі «На сліді».

ПІДВАЛИНИ ПЛАСТУ

д-р ОЛЕКСАНДЕР ТИСОВСЬКИЙ

Надбанням «Пластового шляху» стали декілька рукописів засновника Пласту д-ра Олександра Тисовського. Перед тим, як передамо їх до пластового музею-архіву, друкуємо один з них. Це «Підвалини Пласту» — текст, який вперше побачив світ на сторінках одноднівки ЮМПЗ у 1962 році.

Цікавий погляд і важливі думки нашого засновника ми вирішили помістити саме в цьому, ювілейному числі журналу.

Редакція

△ Д-р Олександр Тисовський — Дрот, засновник Пласту, 1957 р.

Почати б від ролі, яку грає: одиниця в житті народу, нарід в житті людства й людство в житті світа. Подумаєте — занадто сміла черга, ледви чи можливо обняти (*охопити* — ред.) цілу її в невеликій статті. А все-таки треба нам здати собі справу з того, що саме, говорячи передовсім іменем молоді, ми як ці людські особини насправді собою представляємо. Це потрібно, щоб з'ясувати собі, чи і наскільки варто комусь цікавитись нами, оберігати нас, нами піклуватися, над нашим тілесним і духовим розвитком трудитися й надавати йому окреслений (який то?) напрям, охороняючи нас перед схибленням. Для нас, пластунів, свідомість доцільності нашого самовиховання вирішно важна. Головно ж у ідейній ділянці добрий напрям, про який тут ідеться, може бути лиш один і найкоротша дорога до цілі лиш одна, іменно: проста. Не ломана, не вигиняста, не розбіжна, не залежна від умов, лиш одна: проста.

У житті народу або нації, з окресленим видом життєздатного суспільного організму, одиниця є — простіть природникові таке уявлення — листком якої то деревини. Форма того листка, як звичайно, приблизно питома для ґатунку цього дерева. Кажу «приблизно», бо в певних межах такий листок не має усталеної величини, його платівка (*листова пластинка* — ред.) не конче докладно окресленого вигляду, різна кількість розщиплень, різні обриси беріжка тощо, але при всему тому подробиці назагал для ґатунку — питомі. І те все разом після завершення деревиною її росту складається на замітну здалека форму якого то дуба, берези, ясеня, тополі, чи якої там — нації.

Одиниця, громадянин, цей листок дерева-нації дається зірвати, пірвати вітрові, хуртовині, вдарити дівтакові палицею і т. п. Але ж цей листок, доки він при дереві, є, як відомо, по «званні»: легеньми, кормителем, не раз змислом, або знову забезпекою, часом продовжником роду і може ще більше чим для тієї своєї деревини, з якої він виріс. Якщо не жаль нам деревини, живої істоти, і повтинаємо багато її улистнених галузок, залишаючи трохи пуп'янків, здивуємося за рік, яке то «неприродно» велике, широке листя виросте з цих пуп'янків. Воно, те листя, наче знає, що його дерево потребує світла, повітря, поживи й багато всякого, щоб рятувати життя, загрожене нашим експериментом.

Тої свідомості, того розуміння потреб нації, щоб вона могла жити, потрібно конечно кожному листові, кожній одиниці, громадянинові. Це не якесь поетичне порівняння чи приклад на наше твердження. Це справжня дійсність, закон природи, необхідне кожному складному організмові. Без цього інстинкту чи свідомості нема організованого життя, нема нації. Листки, що в них бракує сили триматися свого дерева, такі, що передвчасно в'януть, що відпадають під подувом вітру, що їх точить черв'як, насіла пліснь, листки, що через те не дають дереву того, чим воно живе, якщо їх багато, знезсилюють дерево, вкінці стають причиною його хворіння, занепаду, смерті його самого, а буває, що й цілого його роду. По листках пізнати, чи довго ще дереву прожити. Здорове дерево вирощує здорові листки і дбає, щоб листки мали інстинктовну свідомість того, що йому, дереву, від них потрібно.

✓ Пластуни і пластунки Львівського та Стрийського кошів під час постою у Корчині на прогульці на гору Парашку в Карпатах, 1922 р.

Гатунки дерев по природному порядку між собою, а навіть дерева того самого гатунку не є однакові. На березі не виростуть листки дуба, ні на дубі листки берези. Ці різниці йдуть глибоко у ткани (тканини — ред.), дарма, що основні чинності листків усюди ті самі.

Вони теж повнять своє завдання, поки хтось чи щось не ушкодить їхнього здоровля, не знеправить їхнього інстинкту.

Пишу про дерево й про листки, а тягом думаю про націю й про її громадян. Як сказано, воно по суті те саме. Легко зрозуміти це такому, що знає, як живе деревина. А відомо й те, що листки, які відпали від дерева, додаються на погній, на підстилку, на якій гарно живуть і розростаються всілякі сусідні дерева в той час, коли своє дерево із-за втрати листків може вже й догоряє. Це, дозвольте порівняти, так, як нація, що її громадяни розгубились, бо віддали себе цілих з традицією, звичаями, вірою, мовою, ім'ям на підкріплення чужої нації. В цілому ясна справа: які громадяни, така судьба нації. Адже недавно було таке, що нація після програної війни, здавалось, безнадійна руїна. Але мільйони рук взялися до роботи і в короткому часі на місце руїн — держава, знову сила, знову пострах сусідів, хоч і без оружжя. Значить: дерево покрилось новими листками, які не відпадають безсило на погній сусідам, а повнять кілька снаги свою роботу на користь дереву і собі.

ТОЖ НАЦІЇ НЕ Є ОДНАКОВІ, ХОЧ ЛЮДИ ЯК ЛЮДИ, ПІЗНАЄШ ВСЕ ЛЮДИНУ. АЛЕ Ж І ЛЮДИ-ГРОМАДЯНИ ОДНОЇ НАЦІЇ МІЖ СОБОЮ НЕ Є ОДНАКОВІ. У КОЖНОМУ Є ЩОСЬ ПИТОМЕ З РОДИНИ, РОДУ, НАЦІЇ, І ЩЕ СВОЄ ВЛАСНЕ, ЩО РІЗНИТЬ ЙОГО ВІД ІНШИХ.

Воно не на те, щоби те, що природа творить різним, хтось без думки перемішував, вирівнював, самовільно намагався творити якийсь щось сіре, одноманітне. Це противне (*суперечить* — ред.) природному порядку. А якщо людина нарочно (*навмисне* — ред.) таке творить, то воно все є насильством і на довгий час не вдається вдержати.

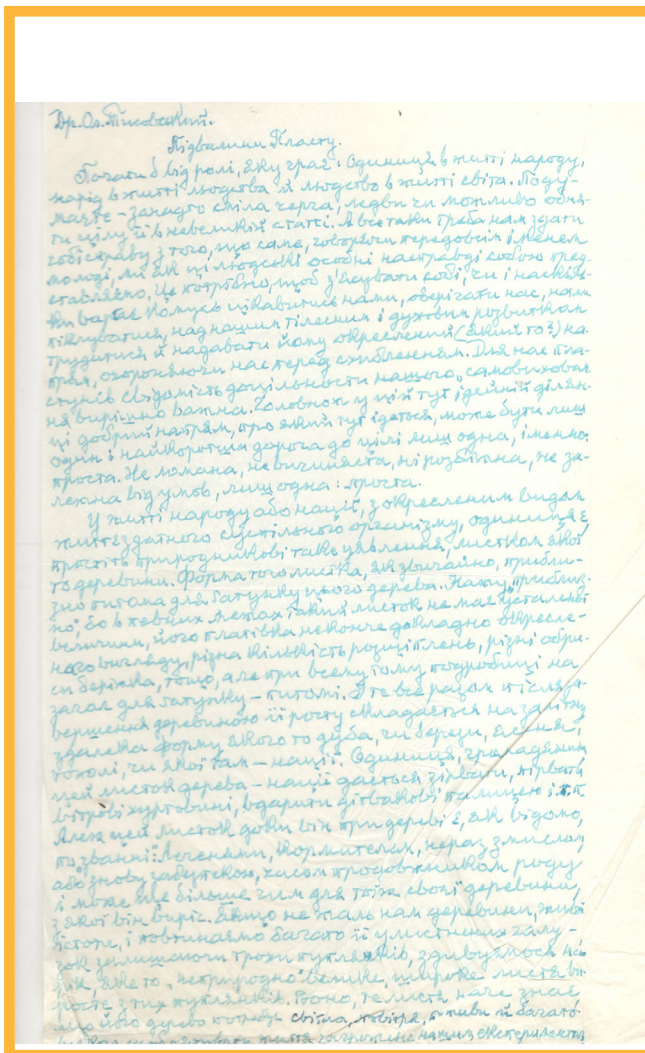

Відомо, буває ще все, що напаслива нація, брутально покоровши слабші народи, відтак давить не вигідні (незручні — ред.) їй буцімто меншини, вмовляючи, що це маловажні відлоти, відщеплення, ворогами штучно придумані твори, заперечує їм право виявляти свою окремішність, накидує їм свою мову, свої звичаї, свій спосіб життя, щоб легше було над ними панувати. Тому теж пригортає вона під свій усе зрівнюючий безоглядний національний покров добрих їй до прибільшення собі слави, талановитих, чим-небудь кращих або знову корисних, бо помножуючих їй кількість свого населення, нехай і безхарактерних громадян покорених націй, що ради наживи бачать батьківщину всюди там, де їм добре живеться. А підступно зве така нація свій власний край разом із усім, що загарбала, начебто «спільною всіх підданих батьківщиною». Таке ніби братання сильнішого зі слабшим усе виявляється безцеремонним національним шовінізмом пануючого. А це зі справжньою міжнародньою рівністю, краще рівноправністю, не має нічого спільного й є безглуздим фарисейством, обчисленим (розрахованим — ред.) на слабоумних, байдужих на все громадян не вигідної нації.

✓Рукопис статті д-ра О. Тисовського «Підвалини Пласту», що зберігається в архіві «Пластового шляху»

Природні різниці між народами, націями, а загалом між живими творами, як у природі, так і серед людства мають для життя на землі велике й розумне значіння. Глянути б лиш на листки галузок напр. клена чи (гірко-) каштана. Листки виразно різні величиною, довжиною, уставкою (розташуванням, розміщенням — ред.) творять спільно одну, наче тарілку, плоску зелену площу, звернену до світла, до сонця. У такий спосіб всі листки на цілому дереві — це величезна площа, сказати б «апаратура» до збирання життєдайного сонячного проміння. Значить, різниці між живими істотами, що разом творять організм вищого ряду, їхня різновидність є основою поділу чинностей, завдань, праці для їх досконалення, а з тим теж усовершення цілої збірноти. І це діється справді, якщо складові істоти, листки, особи, громадяни, слухаючись інстинкту чи розсудку, розвивають до можливих вершин свої добрі прикмети-таланти: у першу чергу своє здоров'я, а далі напр. фізичну силу, свої змисли, своє знання й усе те інше, що є предметом піклування у Пласті, якщо йдеться про пластуство, а в природі залежно від призначення твору, рослини, тварини чи людини. У тому, власне, йде між істотами змаг за досконалість. У природі він дуже поважний, просто жорстокий: хто чи що в живій природі не трудиться, щоб визначитись справжньою вартістю, той, пиши, пропав.

Між людьми по їхній природі теж не інакше.

ОСЬ ІДЕ СЕРЕД НАЦІЙ ЗМАГ НА ВСІХ ДІЛЯНКАХ. ЯКЩО ЯКА З НИХ НЕ ЗМАГАЄ, ЩОБ УСТОЯТИСЬ, ЦЯ НАЦІЯ ЯК ТАКА ПРОПАДАЄ. А НЕ МОЖЕ УСТОЯТИСЬ ТАКА НАЦІЯ, ЯКОЇ ГРОМАДЯНИ НІ ІНСТІНКТОВНО, НІ СВІДОМО НЕ ЗМАГАЮТЬ ДО ДОСКОНАЛОСТІ ВІДПОВІДНО ДО СВОЇХ ПРИРОДОЮ ДАНИХ СИЛ, ТАЛАНІВ, УМІЛОСТЕЙ.

Як це дерево на свої листки, мусить нація як збірнота рахувати на доцільну, щораз кращу, солідарну, згармонізовану співпрацю всіх своїх громадян, кожного по його силам, таланові, знанню у службі збірноті, своїй нації. Нація не має багато користі з того, що цей чи інший її громадянин служить своїм таланом і працею іншій спільноті, іншій нації, коли є можливість віддати свій труд своїм.

Виїмком є хіба ті, що вчаться в чужих, щоби відтак служити теж своїм. Як же багато за цілі віки нашої історії відпало таланом здорових, родом значних листків від сильного колись українського дерева і лягло урожайним безіменним погноєм для росту чужої збірноти, яка виросла в націю, сильне чуже дерево, що відбирає українському ще все-таки здоровому пневі всі соки плодючого українського ґрунту й заслонює темрявою неущта сонце українського неба.

^ Олександр Тисовський з пластунками Львівського коша після привітання президента Гувера, гостя Митрополита Андрія. Львів, подвір'я церкви св. Юра, 1922 р.

Нові, молоді талановиті листки виростають, щоправда, скільки можуть, добувають зі себе всю силу, напружують все своє вміння, щоб життєздатний матірний пеня не загинув. Але скільки інших теж талановитих, а лиш дурманених чужими, ворожими підшептами відрікається всего, що своє, затрачує інстинкт, природне розуміння цінності своєї ролі для життя й існування своєї нації, від якої вони відірвані пропадуть серед боротьби гігантних союзних збірнот, що вирости між іншим таки теж при їхній помочі.

Але ж і з тих гігантів останеться побідником той, що в його спільноті більшість — ні, загал одиниць, громадян усвідомить собі в час, чим попри зброю може збірнота охоронитися від заглади (*загибелі — ред.*), яка їй грозить. У таку хвилину, як учить історія, грізнішою від ворожої зброї є в нутрі нації брутальна честилюбивість, спори за владу, невідповідальна незгідливість, недисциплінованість і шукання особистих користей у вислугуванні ворогові. Якщо ж у збірному зусиллі якась кількість націй спільно береться захищати своє існування, то ніяк під умовою зарівняння питоменностей (*особливостей, унікальностей — ред.*) поодиноких національних збірнот проти закону диференціації, забезпечення розвитку добрих, корисних для поступу людства питомих національних прикмет.

**ДЛЯ ТАКОГО ПРИРОДНОГО,
СПРАВЖНЬОГО ЄДНАННЯ ЛЮДЕЙ У
ЗБІРНОТІ І ДАЛІ ЗБІРНІХ У ВИЩІ
З'ЄДНАННЯ ОСНОВОЮ Є НАКАЗИ
МОРАЛІ Й ЕТИКИ, НОРМУЮЧІ
ВІДНОШЕННЯ ЛЮДИНИ ДО
ЛЮДИНИ.**

Ті засади, усталювані віками й багатьма поколіннями, сьогодні вже так прецизно (*точно — ред.*) з'ясовані, що видаються нам просто самозрозумілими, а вміщена в них правда так незрушима, що хто діє проти неї, той скорше чи пізніше знайдеться на безвихідному бездоріжжі. Якесь змагання звільнитися від тої віковичної моралі й етики виглядає наче б було само собою проявом аномального, хворого, божевільного ума. А вже ніяк не сміє розумна людська збірнота задля своїх самолюбних цілей легковажити, зневажати або й понижати ідеалів добра, тих людством зберіганих, шанованих, з повним правом на п'єдесталь божества підношених величких засад, що в людських, первісно нічим не зв'язаних істотах будять душу, свідомість приналежності до родинної, родової, народної, національної, врешті вселюдської спільноти. Лиш у тій власне формі, у формі цивілізованої і культурної збірноти представляє людина, істота у всесвіті одинцем безсильна й зовсім невидна, справжній складник незглибимої тайни вселенної, незрушимого доказу існування нашому поняттю недоступного Бога. Його почитання відмежовує гостро людину, свідому своїх думок і вчинків, від несвідомого живого оточення. У формах і змісті того почитання віддзеркалюються ступні духового відношення людини до ідеалу святости й совершенства.

Ось на таких міркуваннях і на послідовних висновках із них основується наша українська пластова ідея. У ній придумано засоби, як доводити молоді української національної збірноти, отже, кожного юнака й кожної юначки, здібних самостійно думати й по-молодечому захоплюватися ідеями правди, добра й краси, а далі теж кожного громадянина до розуміння того значіння, що його вони як одиниці мають у житті своєї української нації. При тому не має Пласт наміру відбирати молоді безжурности її віку, що є молоді природним правом.

▲ Пластуни вітають свого засновника

▼ Олександр Тисовський під час навчання в Академічній гімназії у Львові, 1904 р.

**ПЛАСТ НЕ НАКИДАЄ
З'ЯСОВАНИХ ТУТ ЗАСАД
НАСИЛЬНО, НЕ ЗМУШУЄ ДО
СЛІПОГО ПОСЛУХУ, НЕ
ВІДБИРАЄ СВОБОДИ ДУМКИ
ЧИ ДІЛА, А ВИРАЗНО
ВИМАГАЄ ДОБРОВІЛЬНОГО
«САМОВИХОВАННЯ» Й ПОДАЄ
СПОСОБИ, ЯК САМОМУ СОБІ
ДОБУВАТИ ЗНАННЯ Й ЗАСАДИ
ДРУЖНЬОГО СПІВЖИТТЯ З
ДОБРИХ ДЖЕРЕЛ І
ПРИКЛАДІВ.**

Лиш намагається Пласт включати молодь поступенно у рідну спільноту, свідому своєї Богом і природою даної збірної сили і права бути незалежною нацією на своїй території. Намагається теж Пласт відновити у вдачі пластуна-юнака чи пластунки-юначки інстинкт, почуття сильної приналежності до своєї нації, обов'язку плекати в собі все те, що українській нації потрібне до існування й охорони, що рівночасно морально й етично забезпечує людині і нації рівноправне місце серед вселюдської збірноти, призначеної до вищих, божих цілей.

*Вогонь дружби: одноднівка Ювілейної Міжкрайової Пластової Зустрічі, 1962
(Подано за рукописом О. Тисовського)
Світлина з фотоархіву КПС США*

— ” —

**НАЧАЛЬНИЙ ПЛАСТУН СЕВЕРИН ЛЕВИЦЬКИЙ
ПРО СПІВЗАСНОВНИКА ПЛАСТУ ІВАНА ЧМОЛУ:**

«Чмола Іван, тоді молодий студент університету (географія та фізкультура). З молодих літ відданий українським визвольним змаганням, яким підпорядкував усі інші почини. Людина в деякій мірі замкнута в собі, здавалось би, навіть сувора, надзвичайно енергійна. Він ставив великі вимоги гартувати тіло й дух не тільки до інших (своїх вихованців), а й до себе. Впливав на інших своїм природним невимушеним прикладом і вмінням, а не словесним одушевленням. Людина вічного чину, далека від наївного теоретизування. Знавець і любитель природи, всесторонній спортсмен, досвідчений у практичних вправах. Вроджений провідник, зокрема для тих, що вміють так, як він, кинути себе всього на службу ідеї».

Северин Левицький. Український Пластовий Улад в роках 1911—1945 у спогадах автора

«КНЯГІНІ»

Курені ч. 24 УСП і ч. 26 УПС ім. княгині Ольги

Іменуємо себе «княгинями». Ми є активні пластунки і працюючі жінки. Займаємо провідні пости в станицях, на таборах та в різних організаціях. Ми усвідомлюємо, що означає бути «княгинею». Від кожної з нас це вимагає взаємопідтримки у різних проєктах: доброго діла, а також мистецьких чи провідницьких. Ми високо цінуємо сестринський, врівноважений і позитивний дух у всіх курінних справах, як пластових, так і поза Пластом. Завжди відкриті для пластунок, які сповідують подібні принципи, практикують самовиховання і не хestують нагодами для особистого розвитку.

«Княгині» — це велика і дружня сім'я по цілому світі.

ПЛАСТОВИЙ
ШЛЯХ

ЩОКВАРТАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ
ПЛАСТОВОЇ ДУМКИ ТА ІНФОРМАЦІЇ